

EKONOMIJA FON **- skripta II deo -**

By: TheLorfather

“Samo bez straha!”

TRZISTE: POJAM I FUNKCIJE

Trziste - skup svih robno-novcanih veza izmedju ekonomskih subjekata u drustvu, u kome je izvršena podela rada. Mesto suceljavanja ponude i traznje!

Funkcije:

- Informativna (cene vrse ulogu prenosa znacajnih informacija. Kretanje trzisne cene pruza opstu sliku o stanju ponude i traznje na trzistu za odredjenim robama i uslugama. Prateci signale sa trzista subjekti donose odluke)
- Selektivna (trziste vrši izbor roba i usluga koje su potrebne i izbor proizvođača.
Efiksni sa nizim tros. p-nje - veci profit
Manje efiksni - manji profit
Neefikasni - ne mogu da podmire tros. p-nje na osnovu trzisne cene)
- Alokativna (cene vrse usmeravanje faktora p-nje, sred. l rada u odgovarajuće sektore. Proizvođači znaju da se u onim sektorima u kojima rastu cene proizvoda javlja mogućnost za ostvarivanjem ekstra dobiti)
- Distributivna (raspodela stvorenog dohotka izmedju subjekata na osnovu trzisno formiranih cena)

Putem ove 4 f-je ostvaruje se opsti zakon srazmerne raspodele ukupnog fonda drustvenog rada.

SFERE NEEFIKASNOSTI TRZISTA

Sfere neefikasnosti trzista su podrucja gde trziste ne moze putem cena efikasno da ostvari svoje 4 f-je.

- ★ Nemogucnost potpunog regulisanja odnosa putem cena u delatnostima gde trziste ne pruza blagovremeno potrebne informacije
- ☺ Nemogucnost regulisanja odnosa putem trzista kod pojava koje sprecajaju prilagodjavanje granicnog troska granicnom prihodu.
(npr. ekonomija obima - povecanjem obima p-nje smanjuju se prosečni ukupni tros. na dug rok)
- X Neefikasnost trzista u slucaju eksternalija.
Eksternalije: postoje kada neko obavlja aktivnosti od kojih drugi mogu imati koristi ili stete, ali ti drugi niti placaju niti dobijaju kompenzaciju.
Mogu biti pozitivne ili negativne.
- ☺ Neefikasnost trzista u delatnostima koje su od znacaja za drustvo.
- ↗ Neefikasnost trzista u ostvarivanju posebnih ciljeva u vezi promene privredne strukture i regionalnog razvoja.
- Nemogucnost trzisnog regulisanja u okviru raspodele dohotka na akumulaciju i potrosnju.
- Ne ostvarivanje ciljeva i zadataka drustva u socijalnoj sferi.
- ~ Nemogucnost funkcionisanja trzisne privrede u uslovima nepostojanja integralnog trzista.
Integralno trziste: slobodna cirkulacija roba, usluga, rada i kapitala.
- ⚖ Neravnoteze na trzistu koje nastaju usled teziha poremećaja p-nje, inflatornih kretanja, itd.
- 10 Organizacione deformacije trzista usled prisutnog monopolskog obrazovanja cena.

Savremene zemlje su prihvatile indikativno planiranje koje podrazumeva da drzava svojim ekonomskim merama i instrumentima definise drus. interes u cilju postizanja privredne stabilnosti i pune zaposlenosti.

Precenjivanje trzista se vrši kada se njemu prepusta da resava pitanja i probleme.

Potcenjivanje trzista se vrši kada se zakonskim propisima i uplitanjem sprecava povoljnije uticanje trzista na privredne tokove.

TRZISNA STANJA

<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>
<u>Velicina trzista</u>	<u>Obim prometa</u>	<u>Vrsta robe</u>	<u>Globalna podela</u>	<u>Vrsta konkurencije</u>
- lokalno - nacionalno - regionalno - svetsko	- promet na veliko - promet na malo		- tr. roba i usluga - tr. fak. p-nje - tr. novca i HO	- tr. slobodne konkurencije - tr. ogr. konk. - monopolsko tr.

Odnosi prodavaca i kupaca se ispoljavaju kroz **konkurenciju**.

Konkurencija moze biti izmedju:

- prodavaca (da svoju robu prodaju po sto povoljnijim uslovima i vecem obimu)
- kupaca (podizanje cena da bi dosli do robe)
- prodavaca/kupaca (svaka str. tezi da ostvari sto povoljnije uslove za sebe)

Savrsena konkurencija

- Automiziranost ponude i traznje (veliki broj ucesnika male snage, nisu u situaciji da nametnu svoje uslove)
- Homogenost robe (roba istog ili priblizno istog kvaliteta, kupcu svejedno od koga kupuje)
- Priblizno jednaka kupovna moc kupaca (niko od kupaca ne moze da diktira cene)
- Slobodno kretanje kapitala, rada i roba (ne postoji drzavno mesanje i ne postoje prepreke za prosirivanje, suzavanje ili odustajanje od p-nje)
- Potpuna transparentnost trzista (ucesnici upoznati sa celokupnim stanjem na trzistu)

Monopolsko trziste (suprotno savr. konk.)

- Jedan proizvodjac/kupac
- Potpuna neelastichnost traznje
- Ne postoji supstitucija proizvoda
- Ne pojavljuju se novi proizvodjaci/kupci

Monopol je, dakle, takvo stanje kada p-ce nema konkurenciju.

- * Cist monopol (1 prodavac - vise kupaca)
- * Monopson (vise prodavaca - 1 kupac)
- * Ogranicheni monopol (1 prodavac - nekoliko kupaca)
- * Ogranicheni monopson (nekoliko prodavaca - 1 kupac)
- * Bilateralni monopol (1 prodavac - 1 kupac)

Po svom nastanku monopoli mogu biti:

- prirodni / posledica retkih i ogranichenih prirodnih resursa
- zakonski / nastaju na osnovu drzavnih propisa
- ekonomski / nastaju na osnovu koncentracije i cent. p-nje, rada i kapitala
- oktopodski / kombinacija prirodnih + ekonomskih

Ogranichena tj. Nepotpuna konkurencija (nedostaju stavke savr. konk.)

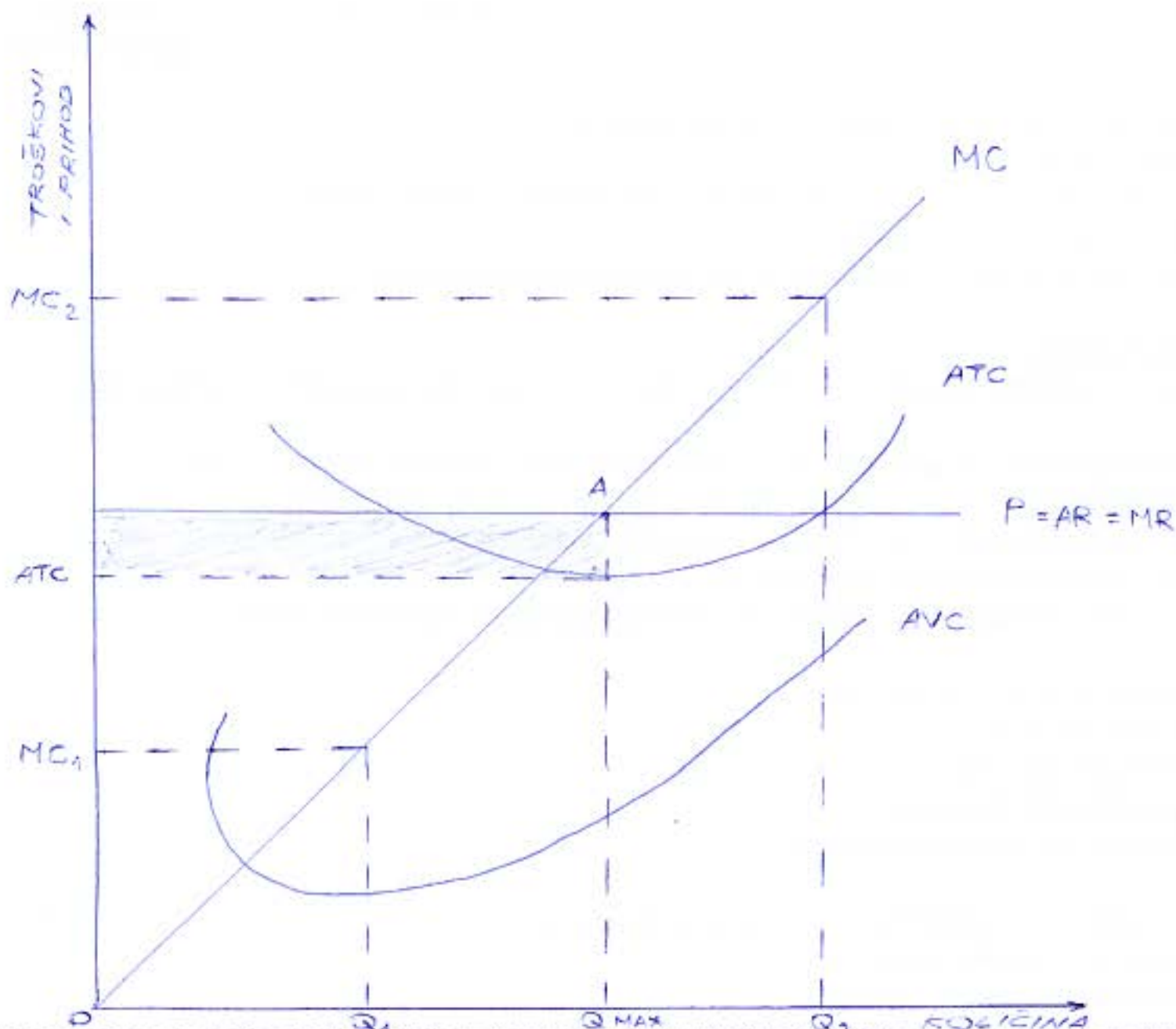
Slucajevi polipola - veliki broj proizvodjaca od kojih svako ima mali udeo na trzistu.

- * Oligopol (nekoliko prodavaca - vise kupaca)
- * Oligopson (vise prodavaca - nekoliko kupaca)
- * Bilateralni oligopson (nekoliko prodavaca - nekoliko kupaca)

MAX PROFITA KONKURENTNOG P-CA

U uslovima savrsene konkurencije nijedan od ucesnika na trzistu nije u stanju da samostalno izazove promene cena - cena je data velicina.

Zato svoj ravnotezni polozej postize prilagodjavanjem obima p-nje i troskovima.

P-ce se suocava sa horizontalnom krivom traznje (tros. i pr. isti) koja je istovremeno kriva granicnog troska prihoda, prosecnog troska prihoda i cene.

MAXIMIZACIJA $MC = MR$

P-nja na nivou Q_1 - p-ce moze da poveca svoj profit ako poveca output (zbog $MR > MC_1$)

P-na na novou Q_2 - p-ce moze da poveca svoj profit ako smanji p-nju (zbog $MR < MC_2$)

Drugi uslov, koji preduzece mora da ispuni je da je $P > ATC$.

$MC = ATC = P \rightarrow$ **PRELOMNA TACKA**

P-ce posluje bez profita ali i bez gubitka.

$MC = AVC = P \rightarrow$ **TACKA ZATVARANJA**

P-ce obustavlja p-nju ako je $P < AVC$.

MONOPOL; MONOPOLISTICKA KONKURENCIJA

Monopol - objasnjen!

Monopolisticka konkurencija podrazumeva privredno takmicenje monopolskih p-ca u cilju ostvarenja sto vecih profita.

Monopol i konkurencija su isprepletani:

1) Brojem ucesnika na identicnom trzistu.

Sto je veci broj ucesnika stanje na trzistu se vise priblizava konkurenciji. I obratno

2) Diferencijacijom proizvoda

Umesto da proizvođač proizvodi identican proizvod kao i ostali on pokušava da u okviru opsteg trzista stvori sopstveno davanjem nekih posebnih karakteristika svom proizvodu. Na taj nacin diferencijacijom proizvoda proizvođač postaje monopolista.

Monopolisticka konkurencija je slična savrsenoj konkurenciji: veliki br. ucesnika koji nemaju uticaj na formiranje cene, p-ca imaju slobodu ulaska i izlaska sa trzista, savrsena raspolozivost informacijama.

Monopolisticka konkurencija je razlicita od savrsene konkurencije: proizvodi u savrsenoj konkurenciji su identicni, a u monopolistickoj medjusobno zamenjivi.

Oblici monopoliske konkurencije:

- Konk. u okviru monopola

Izmedju proizvođača stalno postoji konkurencija u cilju povecanja svog profita i zauzimanja sto dominantnijeg položaja u okviru monopola.

Proizvodna konkurencija izmedju p-ca u okviru monopola se ostvaruje tako sto p-ca, mada prodaju robu po jedinstvenoj monopolskoj ceni, ostvaruju razlicit profit jer su im troskovi p-nje razliciti.

- Konk. izmedju monopola iste grane

Izmedju njih se vodi konkurentska borba u cilju sticanja dominantnog položaja u grani.

- Konk. izmedju monopola u razlicitim granama

Konkurencija u cilju obezbedjenja takvepozicije koja ce omoguciti diktiranje uslova poslovanja ostalim ucesnicima u p-nji i prometu.

Metodi monopolisticke konkurencije:

- ✓ konkurencija putem snizenja cena
- ✓ konkurencija smanjivanjem tros. p-nje
- ✓ konkurencija na bazi supstituta i diferencijacije p-nje
- ✓ konkurencija putem pojave novih proizvoda i tehnologija
- ✓ konkurencija putem propagande
- ✓ nelojalna konkurencija

Razlike izmedju monopolskog i oligopolskog ponasanja na trzistu:

Pri formiranju cene vodi racuna o svojim troskovima i reaguju trznje, a oligopolista jos i o reaganju njegovih suparnika.

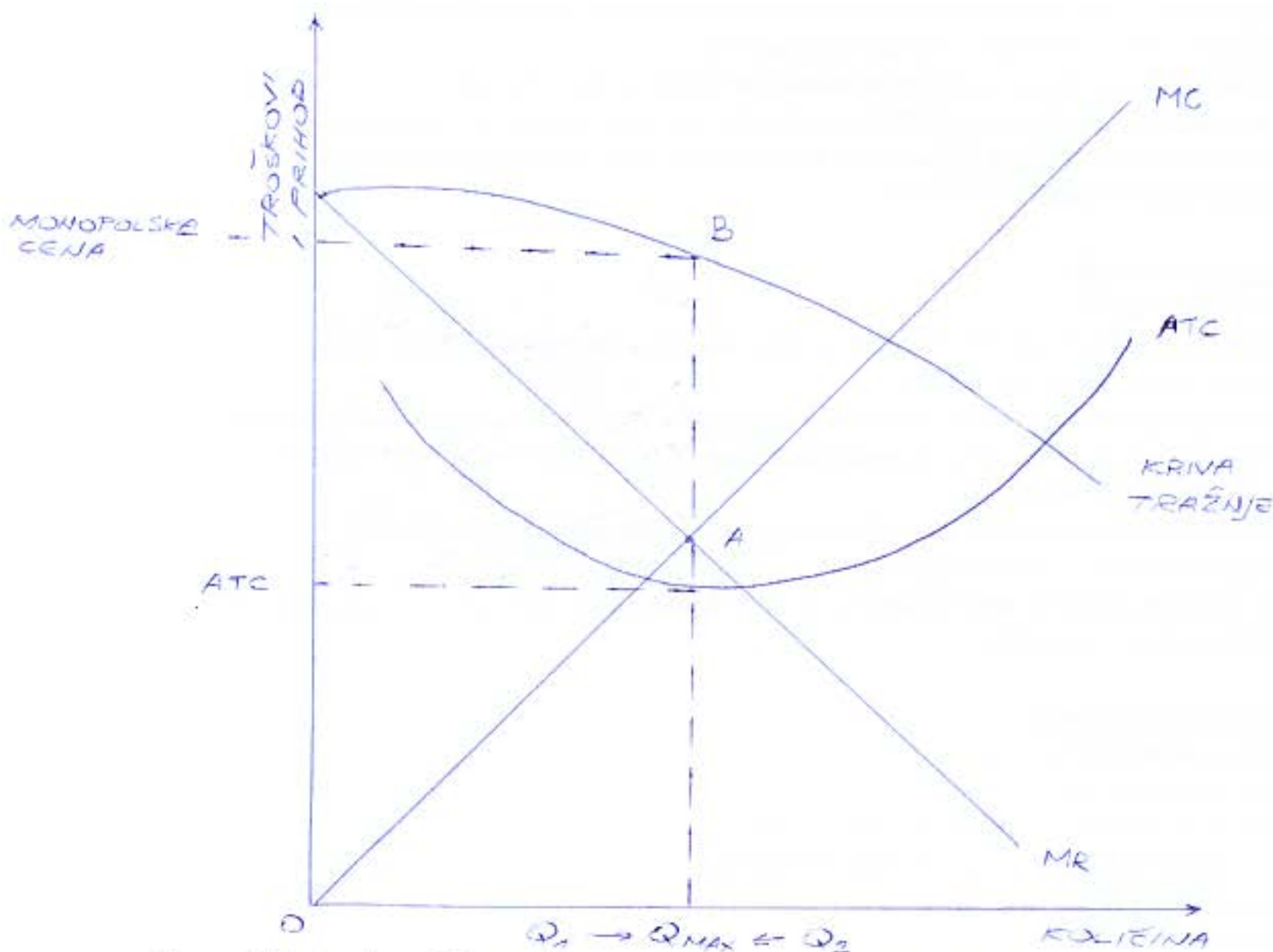
Oligopolista se uzdrzava od konkurencije putem snizenja cena. Njemu nije u interesu niti da obara cene niti da ih postavlja na visok nivo. Ako obara cene mora pretpostaviti da ce ih sniziti i njegovi konkurenti, ako povecava mora racunati da ce konkurenti zadržati raniji nivo cena. Oligopolisti, najcesce, ostvaruju sporazum o jedinstvenoj ceni!

MONOPOLSKA CENA: MAX PROFITA MONOPOLISTICKOG P-CA

Monopolska cena je cena koja se ne obrazuje po zakonima trzisne konkurencije. Ovu cenu odredjuje monopolista samostalno, s obzirom da je u situaciji da se pojavljuje kao jedini prodavac na trzistu.

Gornja granica monopolske cene: cena po kojoj monopolista prodaje svoje proizvode. Cene ne moze povecati u beskonacno, kupovna moc stanovnistava je ogranicavajuci faktor kao i položaj nemonopolisanih p-ca i grana. Profitna stopa monopola ne sme biti iznad limita koji omogucuje normalno poslovanje u nemonopolisanim granama.

Donja granica monopolske cene: cena koju monopolista odredjuje z ap proizvode koje kupuje od dobavljacka. Moze da odredi cenu na nizem nivou jer je jedini kupac, ali mora paziti da preniskom cenom ne destimulise proizvodjace sirovina.

Monopolista trazi onaj obim p-nje i onaj nivo cena koji mu daje najveću razliku između ukupnih prihoda i ukupnih troškova.

Tj. **MAXIMIZACIJA** $MC = MR$

Monopolista svoju ravnotežnu poziciju postize u tacki gde je cena veća od maximizacije! $P > MC = MC$

On bira nivo p-nje pri cemu je $MR = MC$.

Ako proizvodi kolicinu proizvoda na nivou Q_1 - $MC < MR$ → Povecava profit ako poveca obim p-nje

Ako proizvodi kolicinu proizvoda na nivou Q_2 - $MC > MR$ → Povecava profit smanjenjem p-nje

Kada monopolisticko p-ce odredi kolicinu proizvoda koja mu maximizira profit onda pronalazi cenu koja odgovara toj kolicini. To cini na osnovu krive trzisne traznje. Cena koja maximizira profir je tacka B.

IZVORI MONOPOLSKOG PROFITA; POLITIKA PREMA MONOPOLIMA

① Kontrola nad oskudnim resursima ili faktorima p-nje

U praksi su retki primeri p-ca koja poseduju resurse z akoje ne postoje supstituti.

② Pravna ogranicenja

Nastaju na osnovu drzavnih propisa. Drzava moze imati interesa da p-cu omoguci ekskluzivno pravo da proizvodi neko dobro ili uslugu, ili da to pravo zadrzi za sebe.

③ Ekonomija obima

P-ce moze obezbediti monopolisku poziciju na trzistu na osnovu troskovnih prednosti nad drugim p-cima

④ Prelivanjem profita iz nemonopolisanih grana u monopolisane

Monopolska p-ca su u situaciji da svoje proizvode prodaju drugim proizvođjacima po visokim monopoliskim cenama, a da njihove proizvode nabavljaju po niskim. S druge strane, ostali proizvođjaci svoje proizvode na trzistu prodaju po niskim cenama, s obzirom na brojnost i konkurenciju.

⑤ Iz najamnina

Kao jedini poslodavci monopolisticka p-ca su u situaciji da smanjuju najamninu radnika.

⑥ Na osnovu koriscenja patentnih prava

Ova prava omogucavaju primenu tehnoloskih inovacija i natprosecnu opremljenost sto sve povecava obim p-nje i smanjuje tros. p-nje.

⑦ Prelivanjem vrednosti iz nerazvijenih zemalja

Izvor monopolskog profit amoze da predstavlja pogorsavanje odnosa razmene nerazvijenih zemalja. Nerazvijene zemlje izvoze sirovine, poluproizvode i radnu snagu po niskim cenama u razvijene zemlje, a po visokim uvoze finalne proizvode.

Najvisu monopolisku cenu i najveći profit monopolisti ostvaruju kad su ispunjeni sledeci uslovi:

- ako postoji apsolutni monopol (monopolsko p-ce u potpunosti kontrolise celokupnu p-nju i promet)
- ako monopolsko p-ce raspolaze svim potrebnim uslovima p-nje
- ako je traznja za robom potpuno neelastica
- ako nema proizvođjaca supstituta

Diskriminacija cena predstavlja mogucnost monopola da na osnovu svoje pozicije odredjuje razlicite cene za istu robu.

- zavisno od kupovne moci
- kolicine proizvoda
- na razlicitim trzistima
- domace/inostrano trziste (Demping: visa cena na domacem nego na inostranom trzistu)

Politika prema monopolima (od str. drzave):

- da pokusa da monopolizovane sektore ucini konkurentnijim
- da regulise ponasanje monopola
- da neka privatna monopoliska p-ca pretvori u javna
- da ne ucini nista

ROBNI NOVAC; KAKO JE NASTAO NOVAC? ZLATO KAO NOVAC

Novac je bilo koja stvar koja služi kao opšte prihvaćeno sredstvo plaćanja.

Vrednost robe se ranije izrazavala putem drugih roba, a ne kao danas u obliku novca. Na niskom stepenu razvoja ljudskog društva, zamena se obavljala neposredno (robe jedne upotrebne vrednosti su se razmenjivale za druge). Takav oblik razmene se naziva trampom i predstavlja se jednostavnom relacijom: roba - roba.

Na visem stepenu razvoja društva, dolazi do pojave da se jedna roba izdvaja i dobija svojstvo novca. Vlasnici roba menjaju svoje proizvode za tu robu, ali ne sa ciljem da im posluži kao upotrebna vrednost. Npr.: Ovca! Ovca im nije trebala zbog mleka, vune, mesa. Razmenjivali su svoje proizvode za ovcu jer su njenim posedovanjem mogli da dodju u položaj da kupe bilo koju drugu robu.

Prekretnica u ekonomskom životu nastaje kada robni novac postaje **zlato**.

Tehnicke osobine zlata: postojanost - otporno na delovanje prirodnih sila, ne korodira, deljivost - lako se rastavlja na manje delove i ponovo sastavlja, homogenost - kvalitativno jednako bez obzira na uslove njegove p-nje. i društvena osobina - potrebno uložiti mnogo rada da bi se došlo do njega.

OBLICI NOVCA: KOVANI NOVAC, PAPIRNI NOVAC, ZIRALNI NOVAC, DIGITALNI NOVAC

↳ Kovani novac

Može da bude novac pune vrednosti i novac nepotpune vrednosti.

1) Kovani novac pune vrednosti se kuje od zlata i srebra. Kovani novac koji ima svoje ime, oblik, težinu i finocnu zove se moneta. Težina novca zavisi od kovničke stope (pokazuje koliko se moneta može iskovati od težinske jedinice zlata). Finocna je procenat zlata sadržan u leguri. Države propisuju težinu i finocnu metalnog novca kao i dopušteno odstupanje od normale koje se zove remedijum.

Nominalna vrednost kovanog novca se poklapa sa vrednošću materijala od kog je sačinjen.

Novac pune vrednosti više nije u upotrebi ni u jednoj zemlji sveta.

2) Novac nepotpune vrednosti se pravi od metala manje vrednosti.

Nominalna vrednost veća od vrednosti materijala od kog je sačinjen.

Promet roba se mogao obaviti i bez prisustva zlata, sa potvrđama koje su glasile na određenu sumu zlata. Tako je došlo do pojave banknota. Još u XVII veku londonski bankari su primali zlato na čuvanje i izdavali potvrdu. Ali bankari su videli mogućnost da izdaju bankote iako nisu primili zlato na čuvanje. Zbog nemogućnosti da vlasnicima banknota vrate zlato banke su popadale pod stečaj.

↳ Papirni novac

Nastaje ukidanjem upotrebe zlatnog novca i ukidanjem konvertibilnosti banknota.

Danas više nijedna valuta nije zamenjiva za zlato. Zato se pod pojmom konvertibilnosti više ne podrazumeva zamena novca za zlato već novca jedne zemlje za novac druge.

↳ Ziralni novac

Čine ga ukupna potraživanja na tekucim računima poslovnih banaka preko kojih se obavlja plaćanje.

Cek: hartija od vrednosti koji se u propisanoj formi dobija od banke i kojim se banci daje nalog da prenese naznačeni iznos sredstava na čeku sa tekucem računa potpisnika čeka na račun primaoca.

Menica: obligaciono-pravna hartija od vrednosti koja se izdaje u strogo propisanoj formi.

Može biti:

• sopstvena / HOV kojom se njen izdavalac (trasant) obavezuje da će on u vreme dospelosti platiti određenu sumu novca koja je zapisana na menici licu koje je naznačeno na menici (remitentu).

• vučena / HOV kojom se njen izdavalac (trasant) daje bezuslovni pismeni nalog drugom licu (trasatu) da u vreme dospelosti menice i na određenom mestu plati naznačenu sumu novca licu koje je označeno na menici (remitentu) obavezujući se i sam da je isplati ako to ne učini lice kome je nalog upućen.

↳ Digitalni novac

Predstavlja korišćenje platnih kartica.

Dele se na debitne i kreditne.

Kod debitnih račun se zadužuje u istom trenutku kada se vrši plaćanje ili podizanje gotovine.

Kreditne nisu metod plaćanja već metod odlaganja plaćanja. Vlasnik kartice može koristiti sredstva kojima u trenutku korišćenja kartice ne raspolaze ali ima ugovoreni kreditni limit.

FUNKCIJE NOVCA: NOVAC KAO SREDSTVO RAZMENE

Promet predstavlja robno-novcanu razmenu. Novac služi kao sredstvo pomoću kojeg se obavlja promet. U ovoj funkciji novac se javlja kao rezultat prodaje i uslov kupovine. Da bi bio uslov kupovine, mora prethodno da bude rezultat prodaje.

Ako se proizvod ne pretvori u novac onda ostaje samo proizvod privatnog rada.

Akt kupovine i akt prodaje se ne moraju poklapati. Oni se mogu razdvojiti po osnovu dva kriterijuma: vremena i mesta.

- Pretpostavimo da se potencijalni kupci uzdrže od kupovine za izvesno vreme. Ako uzdržavanje od kupovine posle prodaje svojih proizvoda postane masovna pojava onda može doći do ekonomske krize (prodavnice gomilaju zalihe, p-ca nemaju interesa da proizvode zbog smanjenja prodaje)
- Ili, ako se u mestu gde je izvršena realizacija robe novac ne upotrebi za nabavku druge robe, već e odnese u okolna mesta pa se u njima kupi neka roba nastupice otežana prodaja robe, što može dovesti do privredne krize.

FUNKCIJE NOVCA: NOVAC KAO OBRACUNSKA JEDINICA

Novac kao obracunska jedinica pretpostavlja da s eproizvodi i usluge kupuju i prodaju za novcane jedinice. Vrednost merimo novcem.

Cena je novcani izraz vrednosti robe, tj. cena je vrednost robe izrazena u novcu.

Cena robe zavisi od vrednosti robe i vrednosti novca:

+ Vrednost robe je u srazmeri sa cenom robe (\uparrow vred. robe - \uparrow cena robe / \downarrow vred. robe - \downarrow cena robe)

+ Vrednost novca nije u srazmeri sa cenom robe (\uparrow vred. novca - \downarrow cena robe / \downarrow vred. robe - \uparrow cena)

Ali zavisi i od ponude i traznje:

+ Cena povećava ako proizvođjaci nude manju kolicinu dobara od kolicine koju potrosaci traže

+ Cena smanjuje ako proizvođjaci nude više nego što se traži date vrste robe

Cena robe koja zavisi samo od njene vrednosti naziva se ravnotezna cena.

Ravnotezna cena bi se formirala u preseku krive ponude i traznje.

Visoka cena povećava ponudu! (proizvođjaci stimulisani da proizvode više, i obratno)

Visoka cena snizava traznju! (smanjenjem kupovne moci potrosaca smanjuje se trazena kolicina date robe, i obratno)

FUNKCIJE NOVCA: NOVAC KAO SREDSTVO AKUMULACIJE

Ovu funkciju treba shvatiti kao ponašanje kao predmetnu vrednost pomocu koje ljudi teze da sadasnju kupovnu moc prenesu u neki buduci period.

Novac po pravilu stalno kruzi. Ali novac moze da zaustavi svoje kretanje.

Bogatstvo pojedinca se sagleda iz njegove ukupne kolicine realnih i finansijskih srestava kojima raspolaze:

+ Realno bogatstvo se sastoji od nepokretnosti i trajnih potrosackih dobara (kuce, stanovi, automobili...),

+ Finansijsko bogatstvo od kolicine novca, akcija, obveznica...

Dakle, posedovanje novca je jedan od nacina drzanja i uvecavanja bogatstva!

Gotov novac je najlikvidnija raspoloziva imovina, sto znaci da se odmah moze upotrebiti kao sredstvo razmene (neko sredstvo je likvidnije sto se pre moze konvertovati u novac).

Pitanje? Dal je novac najbolji nacin akumulacije bogatstva i kako rasporediti bogatstvo uz sto manji rizik. Potrebno je izvršiti diversifikaciju plasmana sto podrazumeva kombinaciju dva ili vise instrumenata ciji se prinosi krecu u razlicitom smeru, kombinaciju niskorizicnih i visokorizicnih ulaganja.

ŠTA PREDSTAVLJA NOVČANU MASU? NOVČANI AGREGATI

Novčanu masu sčinjavaju likvidna potraživanja nebankarskih sektora (stanovništvo, privredna p-ca, vanprivredne ustanove, država, inostranstvo) kod sektora banaka.

Novčani agregati:

I. M1

- Gotov novac u opticaju
- Depoziti po vidjenju
 - novac na tekucim i ziro racunima nebank. sek. kod banaka
 - sred. na psoebnim racunima

Gotov novac je instrument koji se neposredno moze upotrebiti kao sredstvo placanja.

+

Depoziti po vidjenju su depoziti na bankovnim racunima kojima deponenti mogu da pristupe ispisivanjem cekaa ili naloga.

=

Transakcijski novac

II. M2

- M1
- Kvazi novac
 - ostali dep. po vidjenju u domacoj valuti
 - kratko oroceni depoziti
 - kratkorocne HOV nebankarskih sektora

Kvazi novac predstavlja likvidna sredstva nebankarskih sektora koja nisu sredstva placanja. Ipak, ona se mogu relativno lako i brzo mogu pretvoriti u novcana sredstva placanja (npr. sredstva koja se drže pod kamatom su "nadohvat ruke" i lako prelaze u nov. sred. placanja uz odredjenu proceduru i gubitak dela kamatnih prihoda).

III. M3

- M2
- Dugorocne obaveze bankarskog prema nebankarskom sektoru u domacoj valuti
- Dugorocne i kratkorocne devizne obaveze prema domacem nebank. sektoru

IV. M4

- M3
- Neto dugorocne i kratkorocne devizne obaveze bankarskog sektora prema inostranstvu

KVANTITATIVNA JEDNACINA NOVCA; UTICAJ CENTRALNE BANKE NA REGULISANJE KOLICINE NOVCA U PROMETU

Veza izmedju transakcija u privredi i kolicine novca u opticaju se moze prikazati **kvantitativnom jednacinom novca**.

$$\begin{array}{ccccccc} \text{Kolicina novca} & & \text{Brzina opticaja novca} & & \text{Cene} & & \text{Broj transakcija} \\ & \nwarrow & & \uparrow & \uparrow & & \nearrow \\ & & M & \cdot & V = & P & \cdot & T \end{array}$$

U ekonomskoj praksi se cesce koristi nesto izmenjena kvantitativna jednacina novca, jer je veoma tesko u prakticnom zivotu izmeriti broj obavljenih transakcija.

$T = Y$ (Drustveni proizvod)

Leva strana je indikator koji ukazuje koji je obim novcane mase potreban da bi se obavio odredjen obim transakcija.

Desna strana pokazuje ukupnu vrednost svih jednogodisnjih transakcija.

T = Broj razmene roba i usluga izmedju privrednih subjekata za odredjeni vrem. period

V = Koliko je puta svaka novcana jedinica ucetvovala u transakcijskim tokovima

Y = Ukupni dohodak nacionalne ekonomije

Centralna banka i kolicina novca:

Glavni zadatak centralne banke (banke svih banaka) je kontrola novca i bankarskog sistema u zemlji.

Drugim recima, njena kljucna uloga je u obezbedjenju monetarne i finansijske stabilnosti zemlje.

Monetarna stabilnost podrazumeva ostvarenje niske i predvidive stope inflacije i poverenje u domacu valutu.

Finansijska stabilnost podrazumeva sistem u kojem poslovne banke i druge finansijske organizacije adekvatno obavljaju svoje aktivnosti.

Ove dve stabilnosti ostvaruje vođenjem odgovarajuće monetarne politike, putem koje sprovodi kontrolu nad ponudom novca.

BANKARSKI KAPITAL; SPECIFICNOSTI POSLOVANJA BANAKA; OSNOVNE FUNKCIJE BANAKA

Banka je vlasnik novčanog **kapitala** koja ustupa novac i za to naplacuje cenu.

Ta cena se naziva kamata. Kamata je cena upotrebne vrednosti novca. Kamatna stopa je u procentima izražena nadoknada koju dužnik plaća poveriocu za privremeno korišćenje tuđih novčanih sredstava.

$$k' = \frac{k \cdot 100}{n}$$

K - velicina godišnje kamate

n - pozajmljena suma novca

- Aktivna kamata se naplacuje kod aktivnih bankarskih poslova, na sredstva koja banka pozajmljuje
- Pasivna kamata se naplacuje kod pasivnih bankarskih poslova, na sredstva koja se poveravaju banci

A > P

Razlika između aktivne i pasivne kamate je kamatna marža.

$$p_f' > k' > 0$$

Kamatna stopa mora biti ispod nivoa profitne stope, inače bi p-ce koje koristi bankarski kapital ostalo bez zarade. Kamatna stopa mora biti iznad nule inače bi banka ostala bez zarade na pozajmljen novac.

Bankarski sistem jedne zemlje čine centralna banka i veliki broj poslovnih banaka!

↳ Centralna banka je banka svih banaka i njene **funkcije** su:

- ✗ emisiona funkcija
- ✗ regulisanje količine novca u opticaju
- ✗ obezbedjenje normalnog funkcionisanja bankarskog sistema
- ✗ pružanje usluga poslovnim bankama
- ✗ sprovođenje kontrole bankarskog poslovanja
- ✗ poslovi obavljanja platnog prometa u zemlji i sa inostranstvom
- ✗ upravljanje deviznim rezervama
- ✗ osiguranje stabilnosti nacionalne valute
- ✗ obavljanje bankarskih poslova za račun države

↳ Banke su specijalizovane ekonomske ustanove koje imaju dozvolu za rad centralne banke. Neke od **specificnosti** u poslovanju banaka su:

- ♣ posluju na osnovu principa rentabilnosti i ekonomičnosti
- ♣ moraju postovati načelo likvidnosti
- ♣ pridržavaju se načela sigurnosti i efikasnosti ulaganja

ULOGA BANAKA U PROIZVODNJI; POSLOVI BANKE; KAKO BANKE OSTVARUJU PROFIT (DOBIT)

Osnovna **uloga banaka** je da obezbedi adekvatnu koncentraciju i alokaciju sredstava u korist stanovnika i privrede sa ciljem maksimizacije profita.

Poslovi:

- Pasivni / banke vrse mobilizaciju slobodnih novcanih sredstava koja u obliku kapitala stavljaju na raspolaganje privredi za potrebe p-nje ili ostale potrebe.
U ovu grupu spadaju npr. depozitni poslovi (ulaganja po tekucim racunima, ziro racuni...), krediti banke (kredit od cent. banke, krediti kod ostalih banaka...) i emisija akcija i drugih HOV.
- Aktivni / banke svojom delatnoscu omogucavaju da se potencijalni kapital pretvodi u realno funkcionalni kapital. U obavljanju ovih poslova banka istupa kao kreditor koji daje ili pozajmljuje raspoloziva sredstva subjektima p-nje i na ta pozajmljena sred. naplacuje odredjenu kamatu.
- Neutralni / Banka je posrednik u dogovaranju i izvrsenju odredjenih poslova. Za te usluge banke naplacuju cenu u obliku tarife, provizije ili marze.
- Sopstveni / Obavljaju ove poslove u svoje ime i za svoj racun i takvim aktivnostima uticu na visinu ostvarenog profita banke.

Profit bankarskog p-ca se izracunava tako sto se od ukupnog prihoda banke oduzmu troskovi banke i isplacene pasivne kamate.

Ukupan prihod banke cine naplacene aktivne kamate i prihod od usluga platnog prometa.

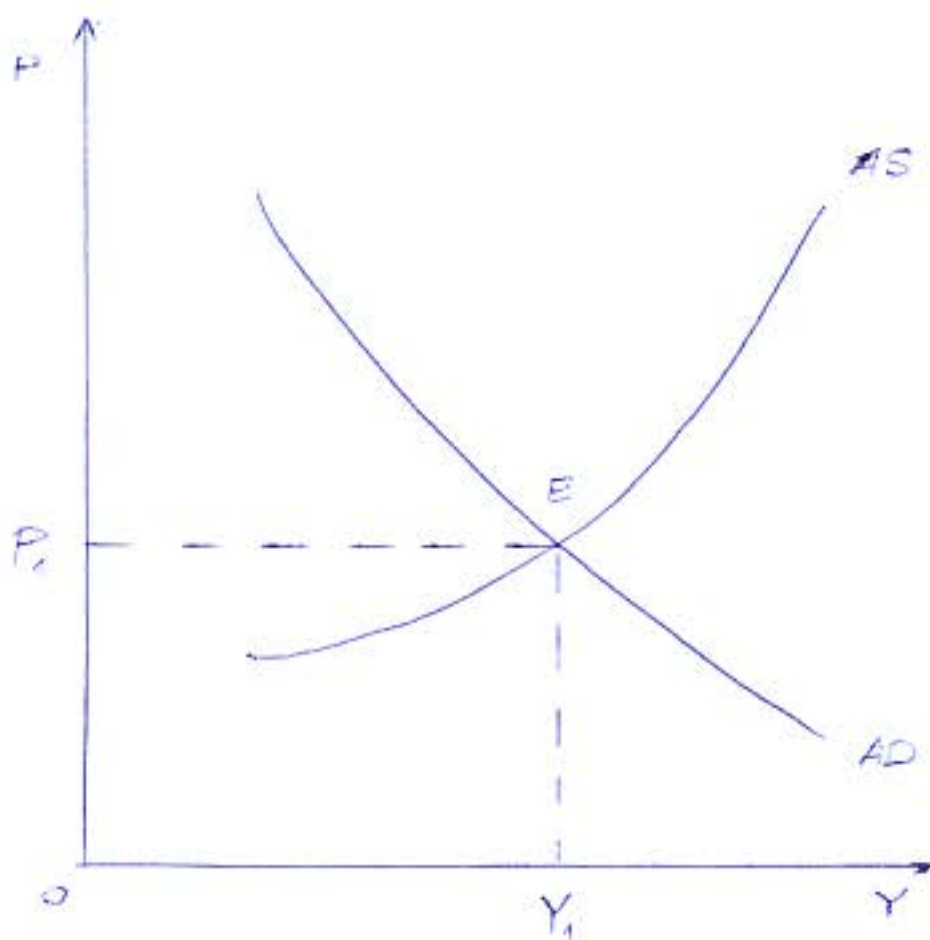
Troskove banke cine amortizacija zgrade i opreme, izdaci za hartiju, obrasci, elektricna energija i sl. i troskovi plata radnika.

AS – AD MODEL

AS – AD model je model agregatne ponude i agregatne tražnje. Na osnovu ovog modela u ekonomiji se objasnjavaju kratkoročne fluktuacije ekonomskih aktivnosti oko njihovog dugoročnog trenda. Poslednjih nekoliko decenija ključna promena u analizi ovog modela se odnosi na pridavanje mnogo većem značaju krivi agregatne ponude umesto krivi agregatne tražnje.

RAVNOTEZA AGREGATNE PONUDE I AGREGATNE TRAZNJE

Makroekonomska **ravnoteža** se nalazi u preseku krive agregatne tražnje i krive agregatne ponude. Makroekonomska ravnoteža predstavlja takvu kombinaciju opsteg nivoa cena i količine proizvoda gde su i kupci i proizvođači zadovoljni. U tački E potrošači su spremni da kupe onu količinu proizvoda koju su proizvođači spremni da proizvedu i prodaju na tržištu.

KRIVA I DETERMINANTE AGREGATNE TRAZNJE: RAVNOTEZA AGREGATNE PONUDE I AGREGATNE TRAZNJE

U svakoj privredi postoje 4 institucionalizovana sektora: domaćinstva, firme, država i inostranstvo. Zbir svih ovih kupovina predstavlja elemente agregatne (ukupne) tražnje za drus. proizvodom (Y), koji zapravo označava agregatnu (ukupnu) ponudu.

Prema tome, **komponente agregatne tražnje** su:

- potrošnja (C)
- investicije (I)
- državna potrošnja (G)
- neto izvoz (X)

$$Y = C + I + G + X$$

Kriva agregatne tražnje pokazuje ukupnu veličinu izdataka pri različitim nivoima cena, uz ostale nepromenjene uslove. Kriva AD ima opadajući tok, što znači da će sa opadanjem opsteg nivoa cena biti tražen veći obim p-nje. I obratno.

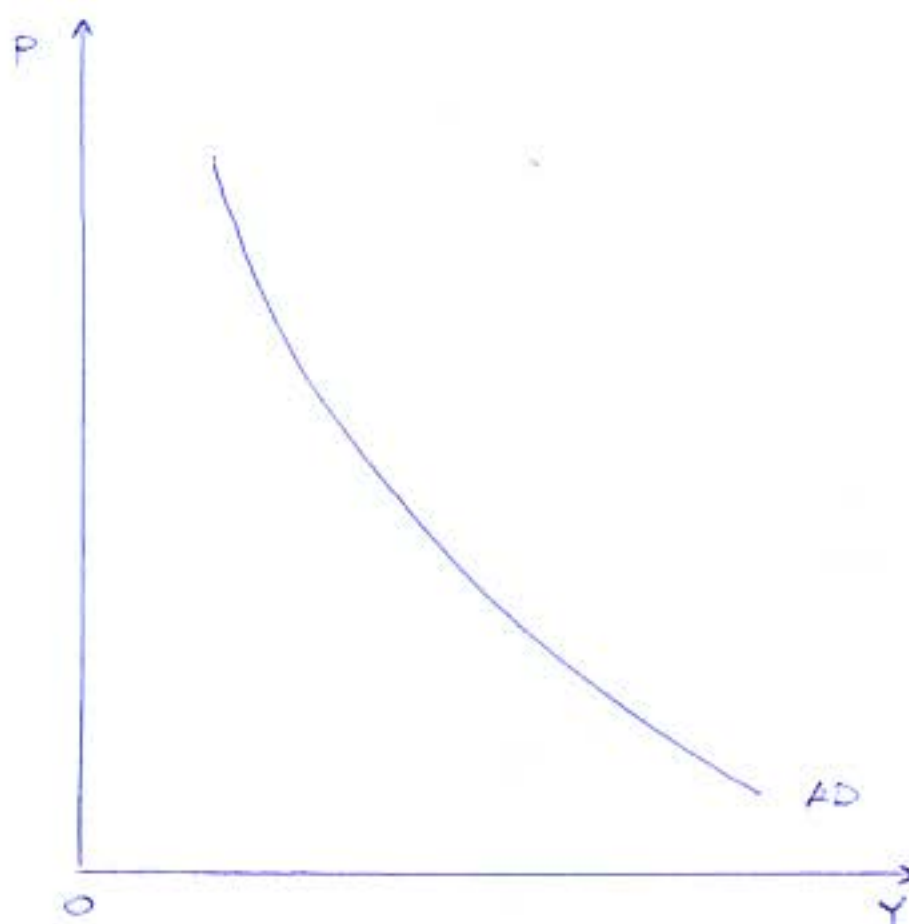
Kada cena jedne robe poraste potrošaci su u mogućnosti da se zbog visoke cene opredele za tražnju neke druge robe. Tu supstituciju nije moguće izvršiti kada se kriva AD odnosi na sva dobra i usluge.

Opadajući tok krive agregatne tražnje je određen sledećim faktorima:

- efekat kamatne stope (↗cena, ↗tražnja za novcem, ↗kamatna stopa, ↘investicija, neto izvoza i potrošnje tj. ↘ agregatne tražnje)
- efekat imovine stanovništva (↗cena, ↘kupovna moc stanovništva, ↘potrošnja tj. ↘ agregatne tražnje)
- efekat inostranih kupovina (↗domaćih cena, ↗uvoz ↘izvoz, ↘neto izvoz tj. ↘ agregatne tražnje)

U slučaju porasta ukupne tražnje kriva AD se pomera udesno.

U slučaju smanjenja ukupne tražnje kriva AD se pomera ulevo.

KRIVA I DETERMINANTE AGREGATNE PONUDE; RAVNOTEZA AGREGATNE PONUDE I AGREGATNE TRAZNJE

Kriva agregatne (ukupne) ponude izrazava odnos izmedju opsteg nivoa cena i agregatne (ukupne) ponude dobara i usluga nacionalne ekonomije. Ona je pokazatelj ukupne kolicine roba koje su p-ca spremna da proizvode u datom vremenskom periodu pri razlicitom nivou cena.

Zavisí od:

▪ potencijalne p-nje

Potencijalna p-nja predstavlja onaj drustveni proizvod koji bi se mogao dobiti kada bi faktori p-nje bili u potpunosti iskorisceni. Pri tome, potencijalni output ne podrazumeva punu zaposlenost, vec "prirodnu" stopu nezaposlenosti.

(max nivo p-nje se pokazuje preko krive proizvodnih mogucnosti. Stvarni nivo p-nje pokazuje stvarno proizvedenu kolicinu dobara i usluga na osnovu stvarnog stepena iskoriscenosti kapaciteta i nepotpune zaposlenosti)

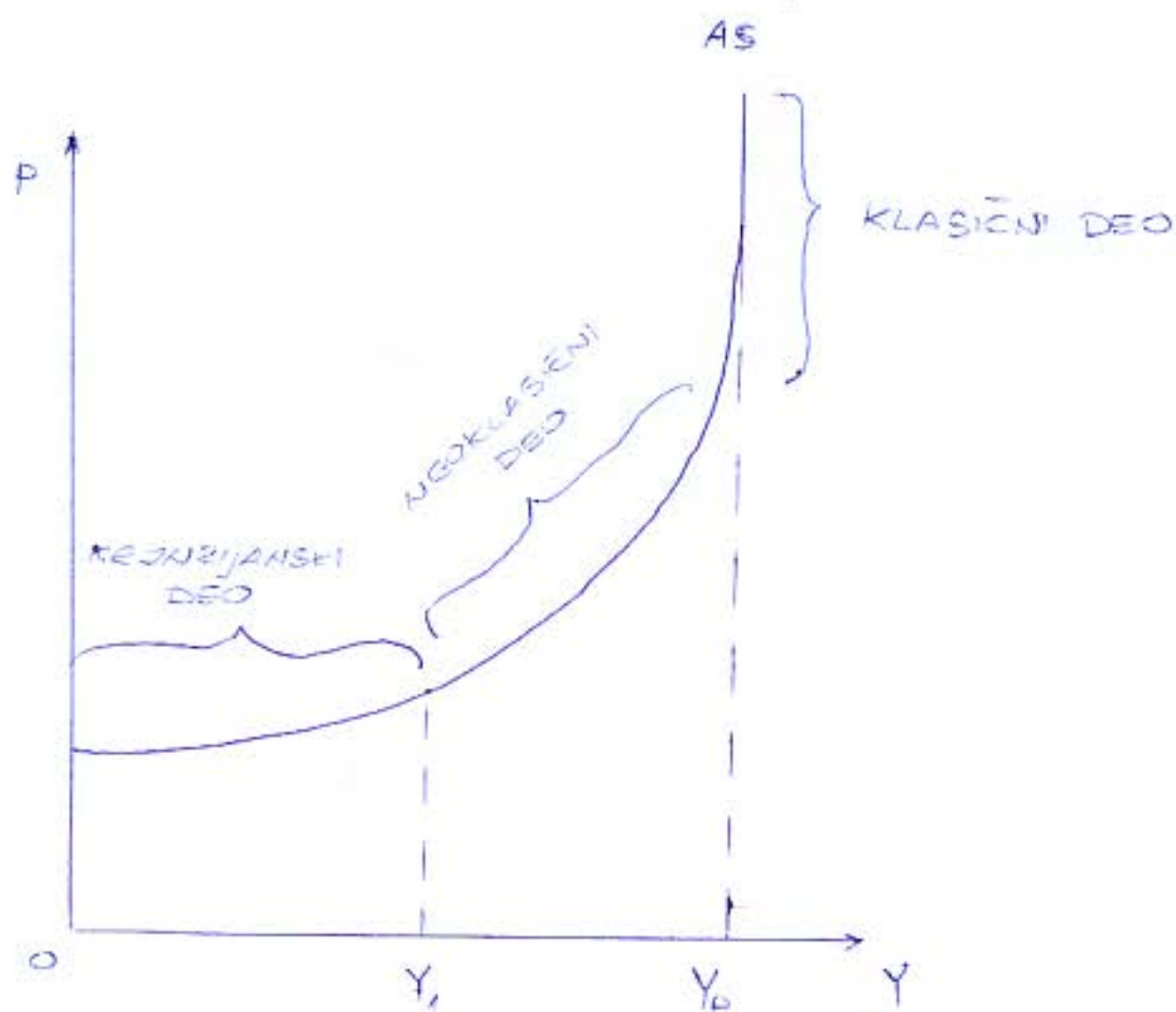
▪ nivoa troskova

Sa porastom cena faktora p-nje rastu i troskovi inputa p-ca, sto dovodi do porasta cena roba i usluga na trzistu i smanjenja agregatne ponude.

(u okviru troskova inputa narocitno su vazni elementi: plate radnika i cene uvoznih inputa)

U slucaju porasta ukupne ponude kriva AS se pomera udesno.

U slucaju smanjenja ukupne ponude kriva AS se pomera ulevo.

KRATKOROČNA, SREDNJOROČNA I DUGOROČNA KRIVA AGREGATNE PONUDE

U okviru analize agregatne ponude potrebno je uključiti i vremenski faktor. Oblik krive agregatne ponude zavisi od vremenskog aspekta u kome se razmatra odnos cena i ukupne ponude.

» Kratak rok: kratkorocna kriva agregatne ponude

Kratkorocna kriva agregatne ponude se odnosi na ukupnu ponudu koju p-ca proizvode i prodaju po određenim cenama. Radi se o intervalu od nekoliko meseci ili jedne godine. Kratkorocna kriva agregatne ponude može imati horizontalan oblik (jer za dati nivo cena mogu da se obave razliciti obimi p-nje).

Ako dodje do \nearrow cena proizvoda i usluga to ce rezultirati \nearrow p-nje i samim tim ponudjene kolicine roba i usluga. Ovo je zato sto su u kratkom roku vecina troskova u p-cu fiksnog karaktera.

Kada je obim p-nje u privredi iznad potencijalnog proizvoda dolazi do opsteg rasta nivoa cena.

Kada je obim p-nje u privredi ispod potencijalnog proizvoda dolazi do nezaposlenosti i nedovoljnog iskoriscena proizvodnih kapaciteta.

» Dug rok: dugorocna kriva agregatne ponude.

Radi se o intervalu od jedne do 10 i vise godina. Ima vertikalni polozej (jer nijedna promena u ceni ne utice na promene obima p-nje). Troskovi p-ca vise nisu fiksnog karaktera, sada postaju promenljiva kategorija.

Do translacije ove krive može doći usled:

- Promena koje nastaju usled kretanja radne snage
/ usled imigracije i povecanog broja radnika povecava se i kolicina roba i usluga. Kriva se pomera \rightarrow . I obratno! /
- Promena prirodne stope nezaposlenosti
/ povecanjem minimalne zarade povecava se prirodna stopa nezaposlenosti, sto bi dovelo do proizvodnje manje kolicine dobara i usluga. Kriva se pomera \leftarrow . I obratno! /
- Promena vezanih za kolicinu raspolozivog kapitala
/ porastom kapitala povecava se produktivnost, sto dovodi do povecanja kolicine dobara i usluga. Kriva se pomera \rightarrow . I obratno! /
- Promena vezanih za primenu savremenije tehnologije
/ povecanje kolicine dobara i usluga. Kriva se pomera \rightarrow . I obratno! /
- Promena koje nastaju usled prirodnih resursa
/ može se pomerati i \rightarrow i \leftarrow od zavisnosti od raspolozivosti prirodnih resursa u jednoj zemlji /

NOMINALNA I REALNA AKUMULACIJA; BRUTO I NETO INVESTICIJE; OBNAVLAJUĆE I PROSIRUJUĆE INVESTICIJE

Akumulacija se može odrediti kao proces nagomilavanja, sakupljanja kapitala, novčanih sredstava, u cilju održavanja kontinuiteta procesa p-nje ili kao budućih izvora za proširivanje p-nje.

Zlatno pravilo akumulacije govori da svaka generacija treba da stedi za buduće generacije onaj deo dohotka koji je prethodna uštedela za nju.

Nominalna akumulacija u robnoj privredi je proces izdvajanja novčanih sredstava iz dohotka u cilju proširivanja p-nje. Ne troši se odmah već je namenjena za neki budućni vremenski period.

Realna akumulacija (neto investicije) je upotreba novčanih sredstava za nabavku dodatnih inputa kojima se proširuje p-nja.

Nominalna akumulacija = Realna akumulacija → Privredna ravnoteža

Bruto investicije označavaju ukupne investicije.

$$BI = NI + I_{am}$$

NI - Neto Investicije koje se formiraju iz akumulacije (nazivaju se i Nove investicije)

I_{am} - Investicije koje se formiraju iz prikupljenih sred. amortizacije, i kojima se obnavljaju utrošena osnovna sredstva. (nazivaju se i **Obnavljajuće investicije**)

$$BI = I_{am}$$

Ova pojednostavljena relacija bi označavala da se u nacionalnoj ekonomiji ne stvara akumulacija i da ne postoje mogućnosti za dodatna ulaganja u proširivanje p-nje.

Ako se investira više nego što je formirana akumulacija to deluje inflatorno.

Ako se investira manje nego što su stvarne akumulativne mogućnosti nacionalne ekonomije to deluje deflatorno.

STOPA POTROSNJE I STOPA AKUMULACIJE; KRIVA POTROSNJE I KRIVA AKUMULACIJE

Nacionalni dohodak predstavlja ukupni dohodak koji su stanovnici određene zemlje ostvarili od p-nje dobara i usluga. On se upotrebljava za potrošnju (Pt) i akumulaciju (A).

Potrošnja i akumulacija se javljaju kao komplementarne velicine - smanjenje jedne dovodi do povećanja druge. I obratno. (ako vlasnik dohotka daje više na potrošnju ostaje mu manje za stednju)

Granicna sklonost potrošnji predstavlja iznos dodatne potrošnje nastale kao rezultat dodatne jedinice dohotka.

Granicna sklonost stednji predstavlja iznos dodatne stednje koja nastaje kao rezultat dodatne jedinice dohotka.

GSP ↘, a GSS ↗ ukoliko posmatramo stanovništvo od siromasnijih ka bogatijim slojevima društva.

Stopa potrošnje (Pt')

$$Pt' = \frac{Pt \cdot 100}{ND}$$

Pokazuje koji deo nacionalnog dohotka se odnosi na potrošnju.

Stopa akumulacije (A')

$$A' = \frac{A \cdot 100}{ND}$$

Pokazuje deo nacionalnog dohotka koji se akumulise.

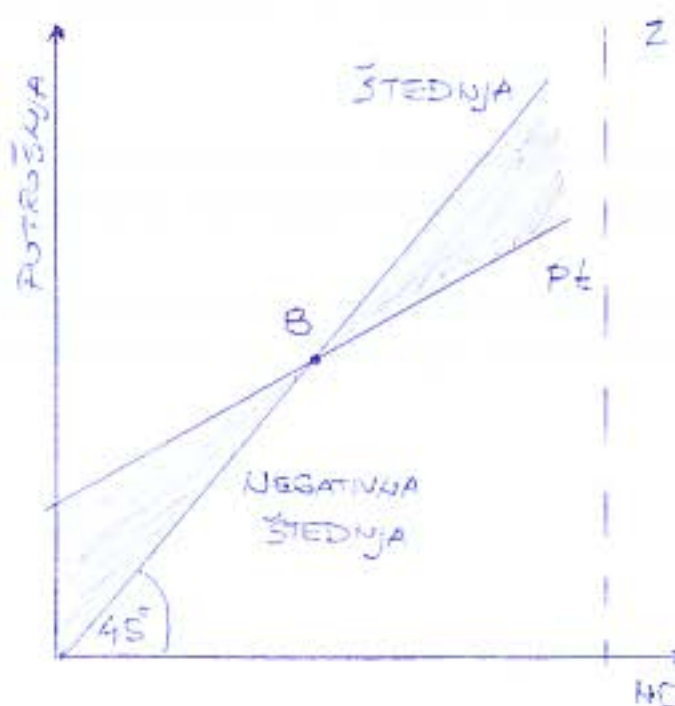
Kriva društvene potrošnje

Treba da nam pokaze koliko ce društvo kao celina trositi pri razlicitim nivoima raspolozivog ND.

Krivu potrošnje sagledavamo u odnosu na liniju 45° (svaka tacka na njoj podjednako udaljena i od hor. i od ver. ose dijagrama). To znaci da je na bilo kojij tacki linije 45° potrošnja jednaka ND, a akumulacija jednaka nuli. Tacka B je prelomna tacka, oznacava jednakost ND i Pt (u ovoj tacki celokupni ND se trosi, stednje nema).

Kada se Pt kriva nalazi ispod linije 45° - pozitivna st.

Kada se Pt kriva nalazi iznad linije 45° - negativna st.

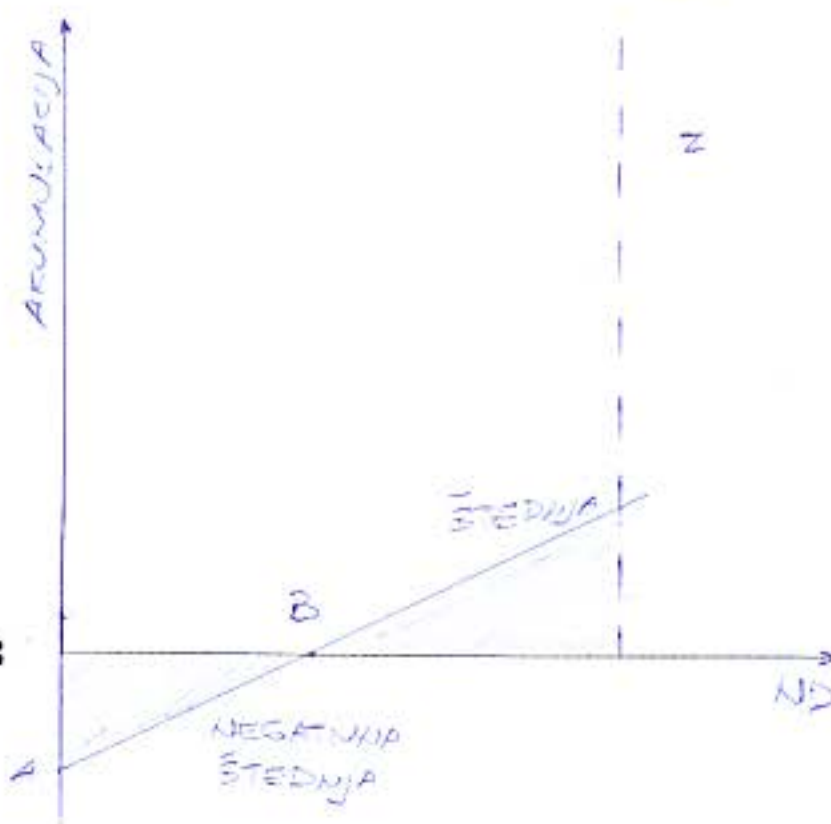
Kriva društvene akumulacije

Treba da nam pokaze kolika ce biti ukupna stednja na svakom nivou raspolozivog ND.

Kada je kriva akumulacije iznad horizontalne ose - pozitivna stednja.

Kada je kriva akumulacije ispod horizontalne ose - negativna stednja.

Tacka B - do tog nivoa ND se trosi, iznad se stedi.

**KAKO SE PLANIRA STOPA PORASTA NACIONALNOG DOHOTKA ZAVISNO OD STOPE DRUUSTVENE
AKUMULACIJE I KAPITALNOG KOEFICIJENTA**

Nacionalni dohodak predstavlja ukupni dohodak koji su stanovnici određene zemlje ostvarili od p-nje dobara i usluga.

Stopa porasta nacionalnog dohotka izračunava se kao kolicnik stope akumulacije (A') i granicnog kapitalnog koeficijenta (k_f).

$$ry = \frac{A'}{k_f}$$

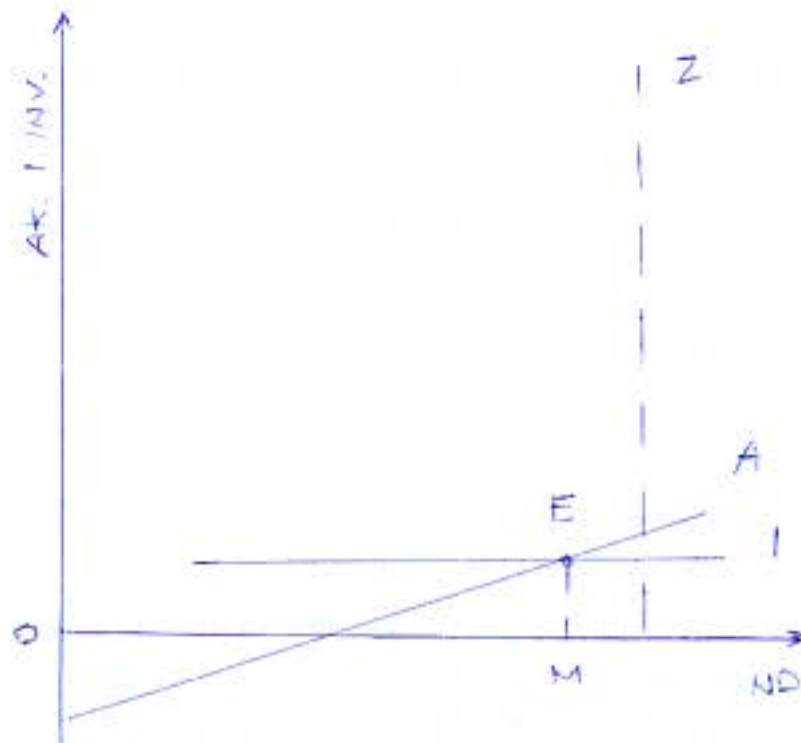
Npr.

Ako je kapitalni koeficijent 4, to znaci da je potrebno 4 jedinice dodajnog kapitala da bi se ostvarila 1 jedinica porasta nacionalnog dohotka.

$$ry = \frac{12\%}{4} = 3\%$$

To znaci da ce odredjena privreda, ukoliko planira porast nacionalnog dohotka od 3% godisnje, uz dati granicni kapitalni koeficijent od 4, morati da izdvoji 12% iz nacionalnog dohotka za akumulaciju.

AKUMULACIJA I INVESTICIJE KAO ODREDNICE NACIONALNOG DOHOTKA; PRIKAZATI GRAFICKI I OBJASNITI SLUCAJEVE $A = I$, $A > I$, $A < I$

Na grafikonu je ucrtana kriva akumulacije privrednih subjekata i linija investicija (II), koja oznacava velicinu koju su subjekti spremni da investiraju. Ravnotezni nivo nacionalnog dohotka se odredjuje presekom krive akumulacije i linije investicija u tacki E. Njoj na horizontalnoj osi dijagrama odgovara tacka M, a odstojanje OM pokazuje velicinu nacionalnog dohotka.

Presek funkcije stednje i funkcije investicija odredjuje ravnotezni nivo nacionalnog dohotka prema kojem tezi drustvena proizvodnja.

Maksimalan nivo nacionalnog dohotka bi bio ostvaren u tacki preseka krive akumulacije, linije investicija i linije pune zaposlenosti.

$A = I \leftrightarrow$ Tacka E je tacka ravnoteze, jer se u njoj planirana stednja poklapa sa planiranim investicijam.

$A > I \leftrightarrow$ Ukupna akumulacija je veca od ukupnih investicija.

- ↗ akumulacija
- ↘ potrosnja
- ↘ traznja
- ↘ p-nja i zaposlenost
- ↘ dohodak privrednih subjekata
- ↘ akumulacija do nivoa investicija

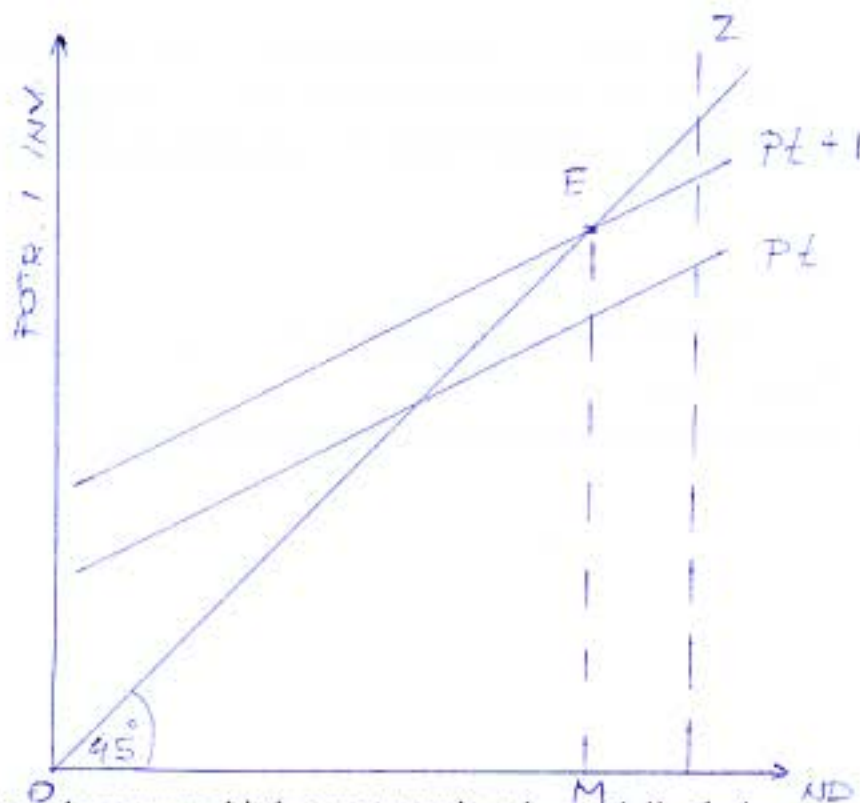
$A < I \leftrightarrow$ Ukupna akumulacija je manja od sume koja se investira.

- ↘ akumulacija
- ↗ potrosnja
- ↗ traznja
- ↗ p-nja i zaposlenost
- ↗ dohodak privrednih subjekata
- ↗ akumulacija do nivoa investicija

Zakljucak:

U slucaju nepodudaranja, p-ca ce prilagoditi svoju proizvodnju i zaposlenost na nivo koji obezbedjuje ravnotezu sistema.

POTROSNJA I INVESTICIJE KAO ODREDNICE NACIONALNOG DOHOTKA (PRIKAZATI GRAFICKI I OBJASNITI)

Iznad krive potrosnje se unosi kriva potrosnje + investicije, koja se sece sa linijom 45° (svaka tacka na njoj podjednako udaljena i od hor. i od ver. ose dijagrama) u tacki E.

Kriva potrosnje oznacava traznju za potrosnim dobrima.

Kriva potrosnje + investicije predstavlja krivu ukupnih izdataka.

Ravnotezna tacka E odredjuje ravnotezni nivo nacionalnog dohotka koji je obelezen rastojanjem OM.

U tacki E ekonomija je u ravnotezi.

Maksimalan nacionalni dohodak bi bio u preseku krive potrosnje + investicije, linije 45° i linije pune zaposlenosti.

Ako je ukupna p-nja veća od ukupne potrosnje to stanje se naziva hiperprodukcija.

Ako je ukupna p-nja manja od ukupne potrosnje to stanje se naziva hipoprodukcija.

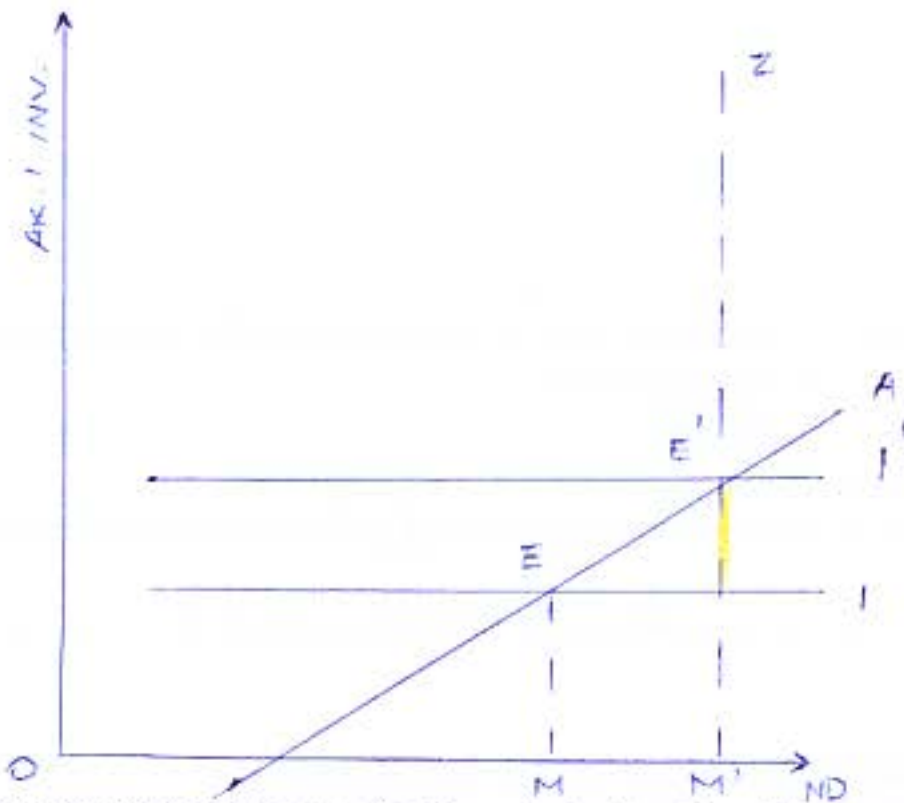
NEZAPOSLENOST I DEFLACIONI JAZ

Treba imati u vidu na ravnotezni nivo nacionalnog dohotka nije istovremeno i njegov optimalni (nivo na kome se postize puna angazovanost svih faktora p-nje). Najpoželjniji nivo nacionalnog dohtka bi bio u preseku krive stednje i linije investicija sa linijom pune zaposlenosti (1) i u preseku krive potrosnje i linije 45° sa linijom pune zaposlenosti (2).

(1)

Najpoželjniji nivo ravnoteznog nacionalnog dohotka bi se dobio pomeranjem linije investicija navise koja bi presecala krivu stednje i liniju zaposlenosti u tacki E'.

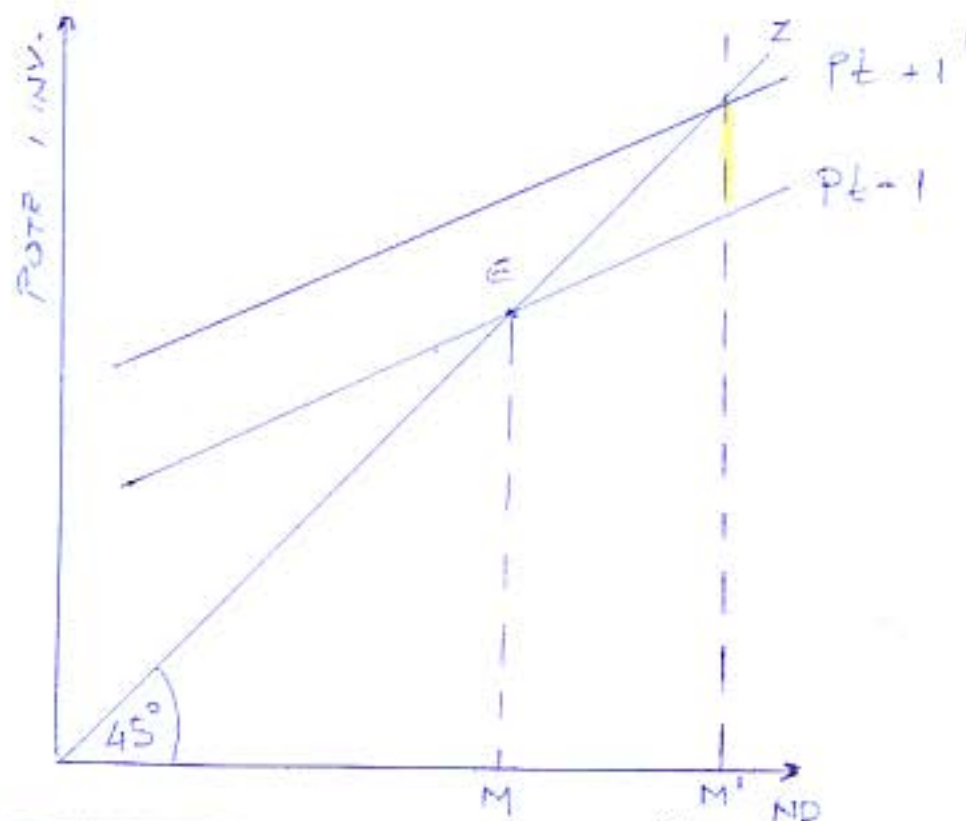
Rastojanje OM' na horizontalnoj osi oznacava najpoželjniji nivo nacionalnog dohotka.

(2)

Najpoželjniji nivo ravnoteznog nacionalnog dohotka bi se dobio pomeranjem linije potrosnje + investicija navise.

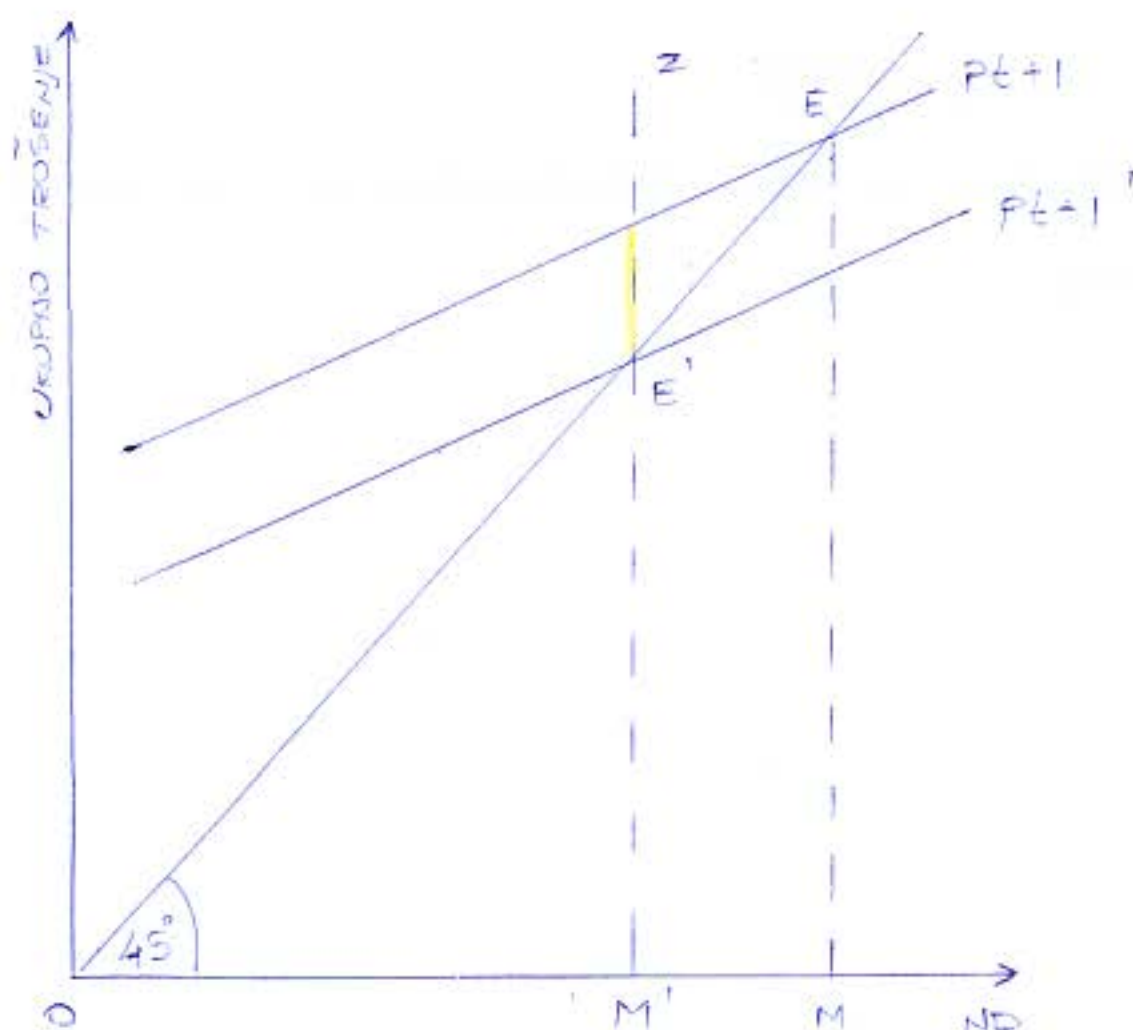
Rec je o odstojanju tacke preseka krive potrosnje + investicije sa linijom pune zaposlenosti i tacke preseka krive 45° sa linijom pune zaposlenosti.

PUNA ZAPOSLENOST I INFLACIONI JAZ

Inflacioni jaz se javlja kada investicije pokazuju tendenciju da budu veće nego srednja na nivou pune zaposlenosti. U takvoj situaciji se u datoj privredi traži više roba nego što se može proizvesti, a što za posledicu ima inflaciju tražnje.

Ravnotezna tačka E nije tačka koja se može realno postići, nivo nacionalnog dohotka OM je nivo koji se zeli postići ali ne može.

DATI GRAFICKI PRIKAZ I OBJASNITI KAKO PORAST INVESTICIJA UTICE NA NACIONALNI DOHODAK:
INVESTICIONI MULTIPLIKATOR

Model investicionog multiplikatora govori da povećanje, odnosno, smanjenje investicija dovodi do multipliciranog povećanja, odnosno, smanjenja nacionalnog dohotka.

Broj koji kazuje koliko puta se desava ovo gore se naziva **investicioni multiplikator**.

Primer: ako se investicije povećaju za 100 €, i to prouzrokuje povećanje p-nje za 300 €, onda je investicioni multiplikator 3...

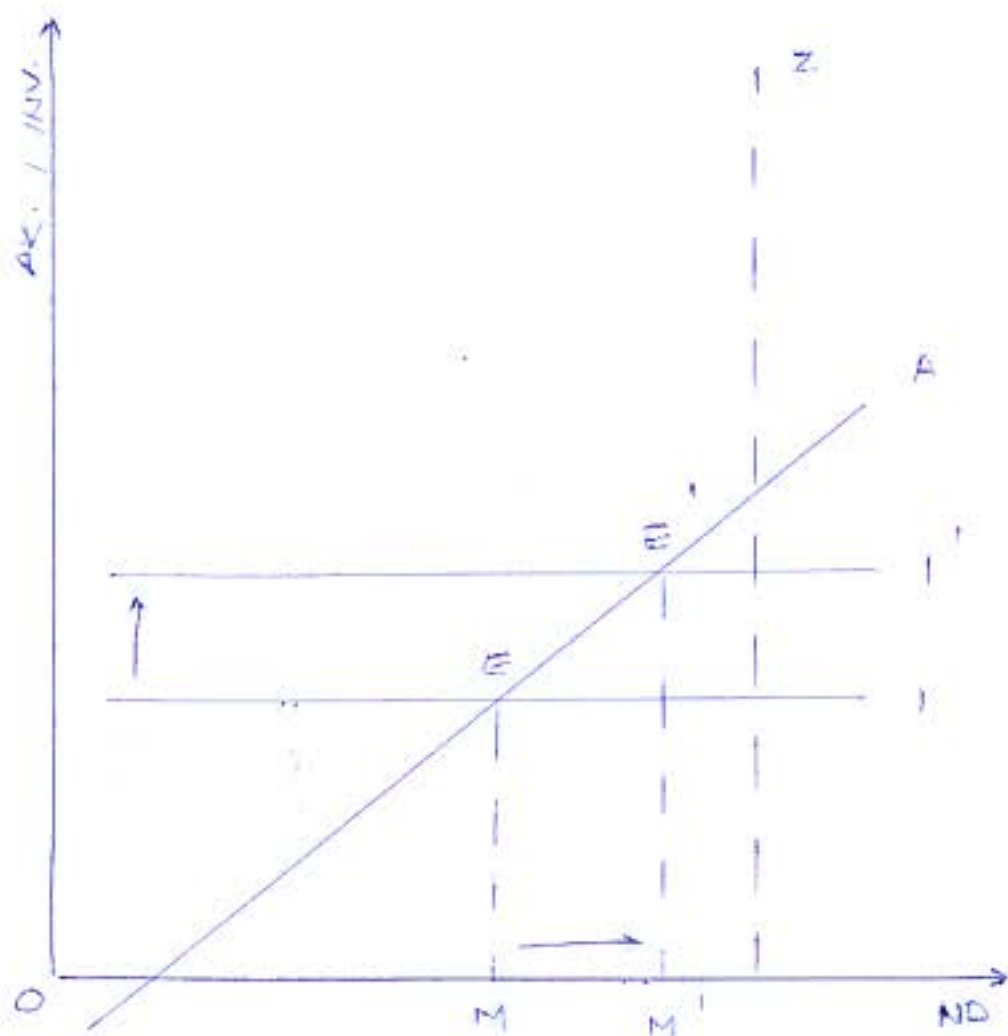
Formulu multiplikatora mozemo napisati:

$$\text{Promena proizvodnje} = \frac{1}{\text{MPS}} * \text{promena investicija}$$

Granicna sklonost stednji (MPS) pokazuje iznos dodatne stednje koja nastaje kao rezultat dodatne jedinice dohotka.

Granicna slonost potrosnji (MPC)

$$\text{MPC} + \text{MPS} = 1$$

Ako na liniju investicija dopisemo visi nivo investicija, nacionalni dohodak se povećava sa OM na OM'. Vidi se da povećanje nacionalnog dohotka (MM') veće od povećanja investicija (II'). Optimalan nivo nacionalnog dohotka bi bio u preseku krive akumulacije, linije investicija i linije pune zaposlenosti.

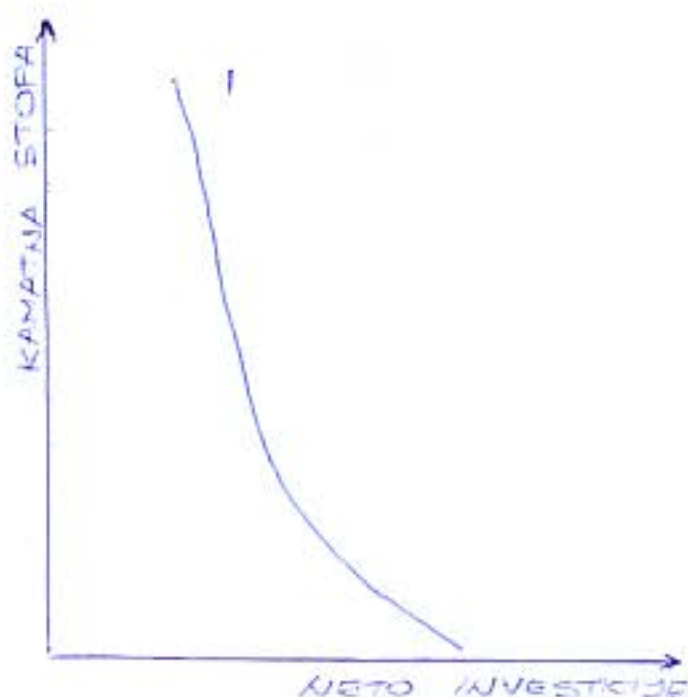
DETERMINANTE INVESTICIJA

• Realna kamatna stopa

Izračunava kao razlika između nominalne kamatne stope i stope inflacije.

Npr. ako je nominalna kamatna stopa 9%, stopa inflacije 4% godišnje, onda je realna kamatna stopa na godišnjem nivou 5%.

Zavisnost investicija od kamatne stope se može prikazati:

Kriva ima opadajući tok što znači da svakom visem/nizem nivou kamatne stope odgovara nizi/visi nivo neto investicija.

o Očekivana profitabilnost investiranja

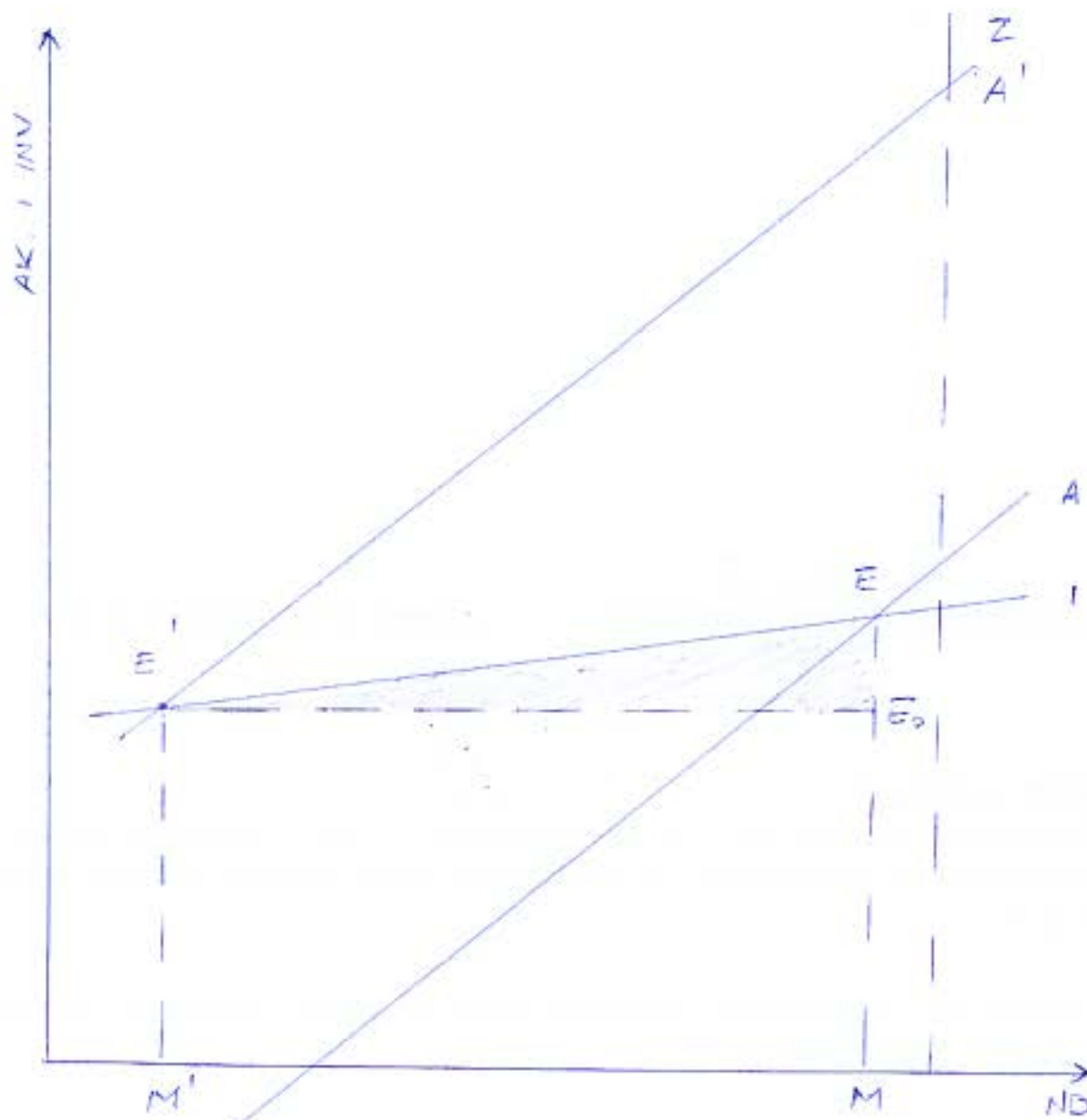
Svaki investitor očekuje prihod od investiranja, Taj prihod mora da bude veći od kamatnog prihoda, jer u suprotnom neće doći do investiranja. Ako je očekivani profit od investicija na visem nivou od visine kamatne stope, investicije će se realizovati.

Svi faktori koji utiču na porast očekivane profitabilnosti pomeraju krivu investicija udesno, a svi faktori koji utiču na smanjenje pomeraju krivu ulevo.

PARADOKS STEDNJE

Kejnzijanski pristup govori o **paradoksu stednje**.

Samo u slucaju kada se nacionalna privreda nalazi u stanju pune zaposlenosti stednja moze da bude korisna i za pojedinca i za drustvo. U toj situaciji veća stednja, odnosno manja potrosnja znaci i veće investicije. U uslovima nedovoljne zaposlenosti faktora p-nje povećana sklonost ka stednji neće dovesti do povećanja p-nje.

Tacka ravnoteže E se nalazi u preseku krive stednje i investicija.

Ovde treba zapaziti:

- Tacka E nije na liniji pune zaposlenosti, sto znaci da faktori p-nje nisu u potpunosti iskoriceni.
- Linija investicija nije paralelna sa apcisom jer je rec o proizvodnim investicijama, koje rastu u zavisnosti od povecanja dohotka.

Porast stednje se pokazuje pomeranjem linije stednje navise. Time se dobija tacka E'.

Osencen Δ pokazuje smanjenje investicija koje nastaje kao posledica rasta stednje. Linija EE_0 pokazuje za koliko su se investicije smanjile.

Zakljucak: Rast stednje umesto da uveca investicije on ih smanjuje!

DEFINISANJE INFLACIJE; INDIKATORI INFLACIJE

Rec **inflacija** potice od latinske reci inflatio sto znaci naduvavanje i oznacavala je nagli skok cena i novcanog opticaja na trzistu.

Do II Sv. Rata javljala se povremeno i to kao posledica prevelike traznje, tj. prevelika kolicina novca na trzistu vrsila je pritisak na premale kolicine robe, uzrokujući porast cena i uravnotezenje ponude i traznje. Posle II Sv. Rata inflacioni proces se nastavlja.

Inflacija predstavlja disproporciju novcanih i robnih fondova, tj rashoda i prihoda u jednoj privredi.

Novceni fondovi > Robni fondovi

Rashodi > Prihodi

Ove disproporcije se uskladjuju rastom cena.

U inflaciji ne mora uvek doci do naglog porasta cena ako je u pitanju prikrivena inflacija (uzimanje maha sive ekonomije).

Indikatori inflacije:

1) indeks potrosackih cena, 2) indeks proizvodjackih cena, 3) GDP deflator, 4) indeks izvoznih cena

- 1) Najsigurniji i najcesce koriscen metod merenja razvoja i dinamike inflacije sprovodi se preko analize cena i potrosnje. Porast indeksa troskova zivota je pouzdan indikator razvoja inflacije u odredjenom periodu, jer sa rastom cena rastu i licni dohotci, sto dalje inicira ponovni rast cena preko troskova rada po jedinici proizvoda.
- 2) Ovaj indeks se u praksi cesto koristi, jer p-ca svoje troskove prenose na potrosace u vidu vecih cena u maloprodaji.
- 3) Dobija se kao kolicnik nominalnog i realnog GDP-a pomnozen sa 100. GDP deflator meri tekuci nivo cena u odnosu na nivo cena u baznoj godini.
- 4) Pokazuje stepen izvoza/uvoza inflacije. Moze da bude nerealan pokazatelj jer se izvozne cene odrzavaju vestackim putem na niskom nivou zbog potrebe forsiranja razvoja izvoznih sektora. Uvozna inflacija se oznacava kao poskupljenje uvoznih proizvoda.

Stopa inflacije se izracunava kao stopa promena nivoa cena.

$$\text{Stopa inflacije} = \frac{\text{nivo cena } t - \text{nivo cena } t-1}{\text{nivo cena } t-1} * 100$$

Npr. ako je opsti nivo cena za ovu godinu 110, a prosle godine je bio 100, to onda znaci da je stopa inflacije 10%.

Porast indeksa cena od 2% ili 3% godisnje → Blaga inflacija

Porast indeksa cena do 20% godisnje → Umerena inflacija

Porast indeksa cena svaki dan → Hiperinflacija

VRSTE INFLACIJE: INFLACIJA TRAZNJE I INFLACIJA PONUDE (DATI I GRAFICKI PRIKAZ)

① **Inflacija traznje** ↪ kupovna moc je veca u odnosu na kupovne fondove

- **Finansijska** (nastaje kada drzava nije u stanju da sve svoje potrebe podmiri iz svojih redovnih drzavnih prihoda pa to cini preko centralne banke izdvajanjem vecu sumu novca nego sto je normalno. Kada drzava prikuplja prihode stampanjem novca onda u stvari uvodi inflacioni porez, koji placaju svi koji koriste novac.

Time sto drzava stampa novac, povecava se kolicina novca u opticaju koja je bez robnog pokrica, pa dolazi do povecanja cena i smanjenja vrednosti domace valute)

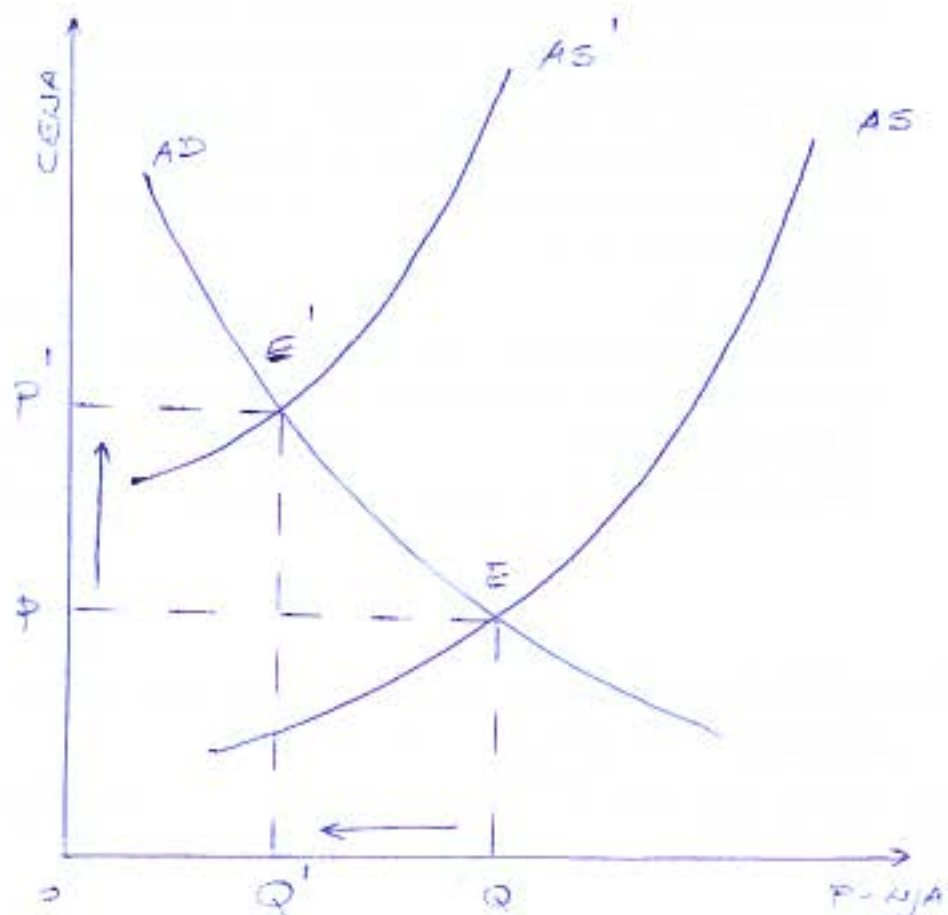
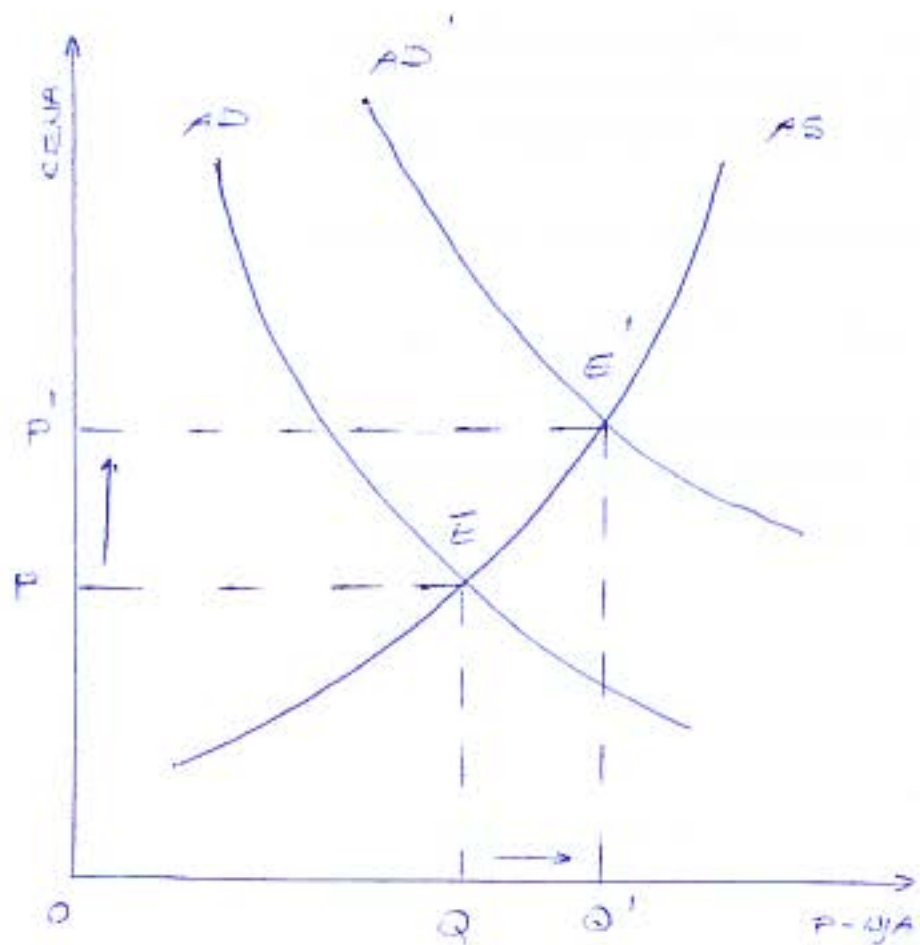
- **Kreditna** (nastaje kada banke odobravaju vecu sumu kredita nego sto su formirane ustede. Ovakva politika podstice razvoj pojedinih sektora ali dovodi do porasta cena)

② **Inflacija ponude** ↪ predstavlja nagli i opsti skok cena koji se objasnjava porastom troskova p-nje

- **Teorija inflacije plata** (sa porastom plata povecava se i traznja na trzistu koja uzrokuje novo povecanje cena. Plate i cene se medjusobno uskladjuju.

Predstavnicima ove teorije nastanak inflacije objasnjavaju brzim rastom plata od cena)

- **Teorija inflacije profita** (predstavnicima ove teorije osnovni uzrok rasta cena vide u pritisku profita na troskove p-nje. Rec je o monopolskim cenama koje diktiraju krupne korporacije koje su vise od onih koje bi se formirale u uslovima ciste konkurencije)

↪ **Inflacija traznje**

Za pocetno ravnotezno stanje je uzeta tacka E (AS - AD presek). U slucaju porasta agregatne traznje, njena kriva se pomera navise i udesno.

Pomeranjem krive traznje navise znaci da se ista kolicina proizvoda OQ sada prodaje po visoj ceni.

Pomeranjem krive traznje udesno znaci da se po istoj ceni OP moze prodati veca kolicina proizvoda.

Inflacija ponude (provali sam)

TEORIJA MESOVITE INFLACIJE: TEORIJA STRUKTURNE INFLACIJE I FILIPSOVA KRIVA

Teorija mesovite inflacije integrise elemente inflacije traznje i elemente inflacije ponude. Dokazuje da dugotrajnost inflacionog procesa cini inflaciju sve slozenijom i tezom za suzbijanje.

a) Teorija strukturne inflacije

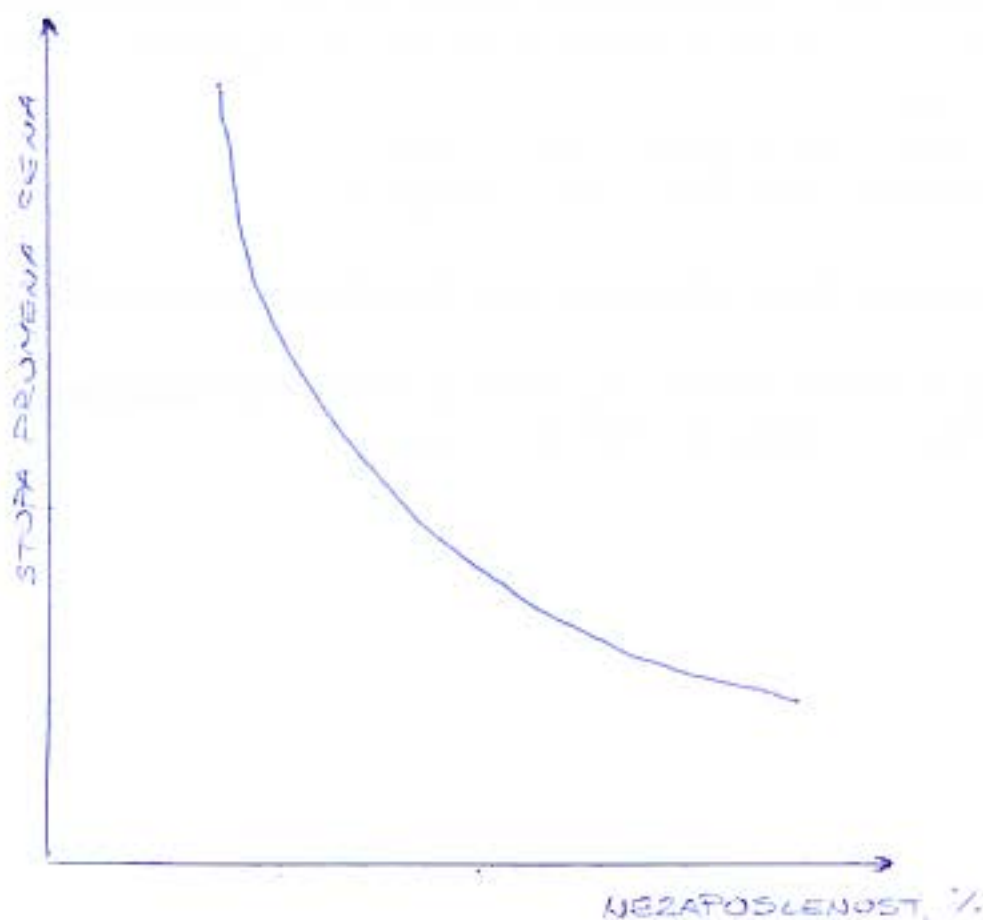
Njen predstavnik je Carls Sulc. Sulc ukazuje na cinjenicu da je ponasanje cena razlicito u slucaju rasta ili padanja traznje na trzistu. Cene rastu u onim sektorima gde je traznja veca od ponude, a opadaju u u sektorima gde je traznja manja. Ovakva kretanja su posledica nefleksibilnosti cena nanize.

Nedostaci ove teorije su:

- ne analizira monetarni faktor inflacije
- ne objasnjava ucizaj cena i nadnica na traznju, vec samo uticaj traznje na cene i nadnice
- u svojim analizama Sulc ima u vidu samo puzajucu inflaciju

b) Filipsova kriva

Filipsova kriva izrazava konfliktnost ciljeva (trade-off) izmedju stope inflacije i nezaposlenosti. Ona daje mogucnost izbora razlicitih odnosa stope nezaposlenosti i stope inflacije - veca nezaposlenost, manja inflacija. I obratno.

Iz grafikona se moze zakljuciti da kada se nezaposlenost priblizava nuli, inflacija tezi beskonacno. A sa povecavanjem nezaposlenosti stopa deflacije tezi konstantnoj velicini.

Protivnici Filipsovog modela kazu da on ne vazi na dug rok. vise se ne moze zrtvovati jedan cilj zarad drugog, vec je potrebno konfliktnost ciljeva svesti na sto manju meru i pronaci optimalan odnos izmedju stope rasta nezaposlenosti i stope rasta cena.

EFEKTI VISOKE INFLACIJE

S obzirom da su p-ca zbog hiperinflacije dovedena u situaciju da privredjuju u uslovima haoticnog stanja, svi se orijentisu na kratkorocne ciljeve i odluke, nastojeci da se tako zastite od gubitanja ili da prisvoje visak koji nisu zaradili. Zaposleni sve svoje potencijale usmeravaju umesno na p-nju na proces raspodele i kretanje cena, a to dovodi do opadanja produktivnosti rada.

Neminovno dolazi do prelivanja dohotka izmedju pojedinih proizvođača. Ono sto jedni gube, drugi dobijaju. U najneovoljnijem položaju su proizvođači čije su cene pod kontrolom, a najpovoljnijem monopolisti.

Neravnoteže na nivou robnih cena stvaraju konfuziju na trzistu i doprinose pogresnom zakljucivanju i donosenju poslovnih odluka. Neravnoteža na trzistu faktora p-nje podrazumeva da su njihove cene pogresno postavljene, i ove neravnoteže se automatski prenose na nivo robnih cena.

Inflacija dovodi i do stimulisanja uvoza i destimulisanja izvoza. Vrednost ukupnog izvoza se smanjuje. Takodje, visoke cene roba cine da domaci proizvodi nisu dovoljno konkurentni na svetskom trzistu, sto utice na opadanje stope izvoza.

U stanju inflacije realna kamatna stopa je obicno negativna. U uslovima negativnih kamatnih stopa p-ca ne bi bila ekonomski motivisana jer bi im zbog niske cene kapitala bila isplativija orijentacija na bankarske kredite. Najvece koristi bi imala ona p-ca koja se najviše zaduzuju, koji bi putem kredita pokrivali neracionalnosti u poslovanju.

Realna kamatna stopa = nominalna kamatna stopa - stopa inflacije

Nominalna kamatna stopa = realna kamatna stopa + stopa inflacije

Zivotni standard ljudi drasticno opada. Bogati postaju jos bogatiji, a siromasni jos siromasniji.

Stalno obezvredjivanje domace valute koja postepeno gubi svoje osnovne f-je dovodi u pitanje mogucnost funkcionisanja citavog privrednog i drustvenog sistema.

ANTIINFLACIONA POLITIKA

Mere ekonomske politike koje bi dovele do smirivanja inflacije:

1. Jedni se zalazu za postepeno suzbijanje inflacije putem dugorocne politike privrednog razvoja i ozivljavanja p-nje (gradualisticka strategija)
2. Drugi se zalazu za sok-terapiju. Pod sok terapijom se podrazumeva mera ili kombinacija mera koje radikalno odstupaju od ranije prakse. Najcesce se vrsi putem smrzavanja cena.
3. Treci ne prihvataju ove dve opcije. Oni traze resenje u sprovođenju onih mera antiinflacione politike koje bi najvise odgovarale specificnim uslovima zemlje.

Pri njihovom izboru neophodno je imati u vidu da ni jedan instrument ne deluje istovremeno i sa istim efektima na sve faktore inflacije, kao i voditi racuna da se pri pokusaju eliminisanja jednog faktora ne inicira drugi.

Veoma je vazno pravilno doziranje mera monetarno kreditne politike, jer pojacana ekspanzija novca i kredit amoze izazvati nestabilnost na trzistu. Osnov i prava mera za monetarnu ekspanziju treba da bude objektivno kretanje u privredi.

Preterana liberalizacija cena moze da bude znacajan faktor inflacije, neophodna je drustvena kontrola.

Nijedna mera ekonomske politike ne moze da deluje trenutno. Vremenska dimenzija ekonomske politike obuhvata:

- identifikaciono kasnjenje - vreme potrebno da se problem ispolji i identifikuje
- administrativno kasnjenje - vreme potrebno da se na osnovu izvršenih analiza odrede optimalne mere ekonomske politike
- operativno kasnjenje - vreme koje je potrebno da preduzete mere daju odredjene rezultate

INFLACIJA I PRIVREDNI RAZVOJ

Kada je rec o galopirajucoj inflaciji jasno je da je njeno dejstvo razorno za svaku privredu.

Medjutim, razlicita su misljenja kada je rec o blagoj inflaciji. Jedni kazu da ona povoljno utice na privredne aktivnosti, drugi ne. Ali svakako se slazu da nju ne treba podsticati, vec da je ona nuzno zlo kome se treba prilagoditi.

Nevolja se sastoji u tome sto blaga inflacija moze lako prerasti u hiperinflaciju i sto se ne moze unapred znati kada prestaje njeno pozitivno dejstvo i pocinje negativno. Svakako da je pozitivno ili negativno dejstvo infalcije na privredu usko povezano i sa vec dostignutim stepenom privrednog razvoja. U razvijenim zemljama inflacija od 3-5% godisnje je alarm za preduzimanje antiinflacionih mera, dok na primer zemlje u razvoju cesto beleze cak trocifrene stope inflacije. Zemlje u razvoju svesno koriste inflaciju kao sredstvo za ostvarivanje strategije ubrzanog privrednog razvoja.

Inflatorno finansiranje investicija koje oznacava teznju da se investira vise nego sto su stvarne akumulativne mogucnosti jedne zemlje predstavlja prilicno opasan nacin sprovedjenja politike ubrzanog razvoja. Opasan je jer nije rec o optimalnom procesu razvoja vec o stvaranju disproporcija u privrednoj strukturi koje se naknadno tesko otklanjaju.

INFLACIJA I NEZAPOSLENOST; NEZAPOSLENOST; OBLICI NEZAPOSLENOSTI

Stopa nezaposlenosti se može izračunati kao odnos broja nezaposlenih prema ukupnom broju zaposlenih i nezaposlenih pomnoženo sa 100.

Zbir zaposlenih i nezaposlenih se definiše kao radna snaga.

Tolerantna stopa nezaposlenosti je na novou 4%-6%, a svaki dalji procenat pokazuje da problem nezaposlenosti postoji. Rec je o takozvanoj prirodnoj stopi nezaposlenosti koja u makroekonomiji nije generator inflacije.

Nezaposleno stanovništvo učestvuje u raspodeli nacionalnog dohotka, ali ne i u njegovom povećavanju, zapravo smanjuje samim tim i životni standard stanovništva.

U ekonomskoj nauci različiti su stavovi o uticaju savremene tehnike i automatizacije na problem zaposlenosti u društvu. Jedni smatraju da tehnički proces razrešava od problema nezaposlenosti. Drugi, pristalice državne intervencije u oblasti privrede zalazu se za državu koja može da reši sve ekonomske probleme, pa i da obezbedi punu zaposlenost.

Cim cena radne snage počne da opada to stvara uslove za povećanje tražnje za radnom snagom. Povećanje tražnje za radnom snagom prati postepeni porast plata, i ovo je naglaseno u periodima uspona privrede. Uspon privrede stimulise robne proizvođače da napustaju određene delatnosti koje pružaju slabe izgleda za zaradu. Ovaj proces traje do tace na kojoj privreda pokazuje znake opadanja aktivnosti. Tada se smanjuje broj zaposlenih, što je pracoeno smanjivanjem plata i broj nezaposlenih je veci.

Voljna nezaposlenost podrazumeva dobrovoljno neprihvatanje posla.

Nevoljna nezaposlenost pokazuje da postoji nedovoljan broj radnih mesta.

Oblici nezaposlenosti:

Strukturalna ↔ nastaje zbog strukturalnog nepodudaranja ponude i tražnje za radnom snagom. Ovo nepodudaranje može nastati jer npr. tražnja za jednom vrstom robe raste, dok za drugom opada. Ovaj oblik nezaposlenosti javlja se u vidu tehnoloske nezaposlenosti kada promene u tehnici i tehnologiji p-nje pokazu manje potrebe za radnom snagom.

* Ovaj oblik nezaposlenosti se resava postepenim prilagodjavanjem obrazovanja radnika z aposlove koji se u datom vremenu vise traze.

Ciklicna ↔ nastaje usled ciklicnosti u kretanju privrede. Kada se smanjuju p-nja i potrosnja, nezaposlenost se povećava.

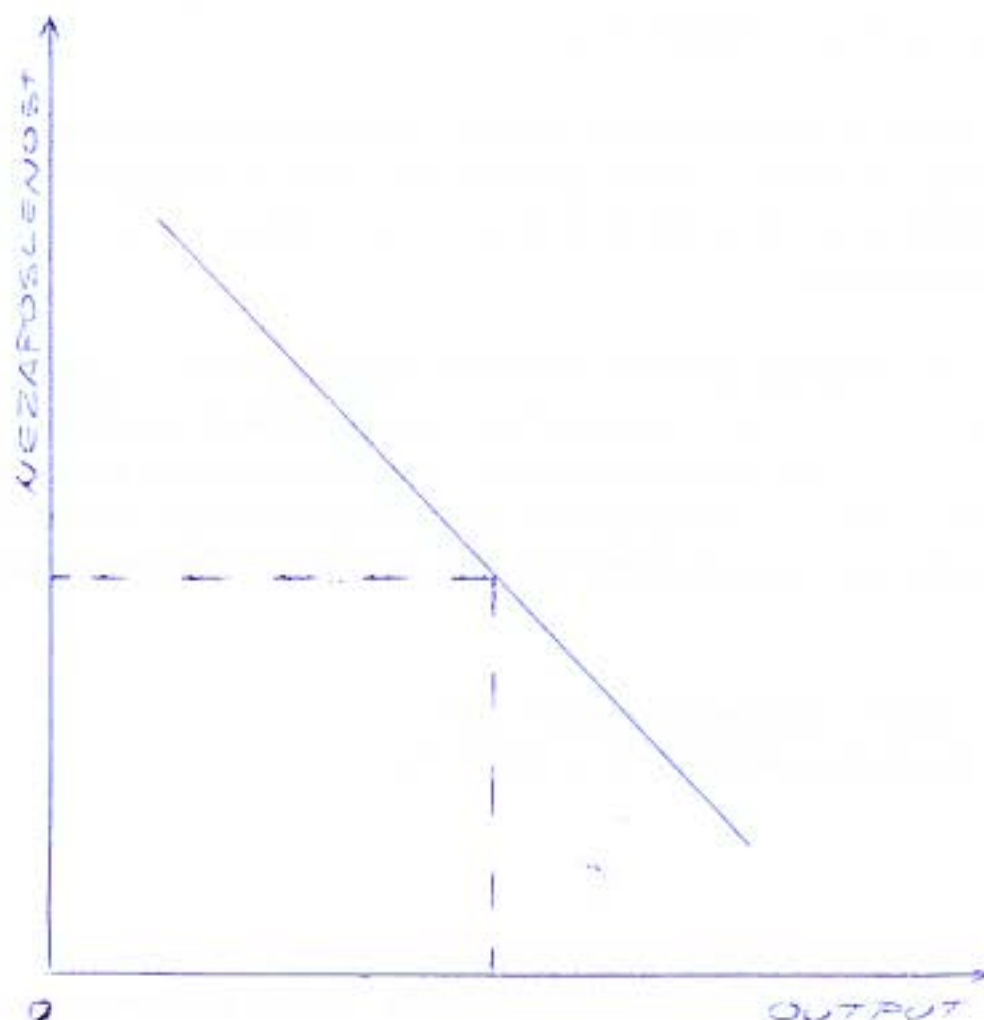
* Ovaj oblik nezaposlenosti se resava porastom ukupne tražnje koji nastaje ozivljavanjem privrede.

Frikciona ↔ nastaje kao posledica stalnih kratkorocnih promena na strani tražnje za radnom snagom. Te su prmene odlika privrede u kojoj je prisutan stalni proces prilagodjavanja radnika. Jedan od najizrazenijih uzorka zbog kojih nastaje ova vrsta nezaposlenosti se ispoljava kao nezaposlenost trazenja posla. Trazenje posla se određuje kao proces u kome radnici pronalaze poslove koji njima odgovaraju. Izdvaja se oblik nezaposlenosti čekanja na posao. Ovde se misli npr. na povratak na staro mesto.

Prikrivena ↔ ovde ranici imaju određeno zaposlenje ali koristi od tog zaposlenja su znatno ispod proseka. Ovaj obli knezaposlenosti nastaje kada su radnici zaposleni na poslovima za cijim se proizvodima tražnja smanjuje ili rade u delatnostima u kojima je angazovano vise ljudi nego sto treba.

OKUNOV ZAKON

Okunov zakon pokazuje da je visoki rast domaceg proizvoda povezan sa smanjenjem stope nezaposlenosti, a nizak rast domaceg proizvoda sa povecanjem stope nezaposlenosti.

Na osnovu Okunovog zakona, kad god se p-nja smanji 2% ispod potencijalnog GDP-a, stopa nezaposlenosti se povecava 1% iznad prirodne stope nezaposlenosti.

Npr. Kad GDP zapocne sa 100% svog potencijala, pa se smanji za 2% (padne na 98%) onda ce se stopa nezaposlenosti povecati za 1% u odnosu na prirodnu stopu nezaposlenosti, pretpostavimo sa 6% na 7%.

Savremena verzija Okunovog zakona se zasniva na gepu GDP-a. Po njoj svaki rast gepa GDP-a od 1% smanjuje stopu nezaposlenosti za 0,5%.

Npr. Prirodna stopa nezaposlenosti je 5%, a GPD padne na 97% potencijala. Po Okunovom zakonu predvidja se stopa nezaposlenosti od 6,5%.

TRZISTE RADA: TRAZNJA ZA RADOM I PONUDA RADA; EFEKAT SUPSTITUCIJE I EFEKAT DOHOTKA

Traznja za radom je kolicina rada koju su p-ca spremna da angazuju po razlicitim platama u odredjenom periodu. Na strani traznje kao subjekti javljaju se firme i drzava.

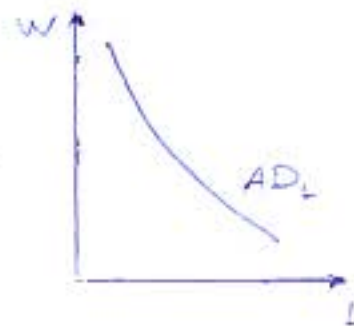
Koliko ce radnika angazovati preduzetnik zavisi od vrednosti granicnog proizvoda rada izrazenih u novcu. Ako je vrednost marginalnog proizvoda rada veca od plate, dodatni radnik donosi profit preduzetniku i zato ce ga on zaposliti.

Ponuda rada moze se izraziti brojem sati koje stanovnistvo zeli da odvoji za rad u poslovnim aktivnostima koje donose zaradu. Na strani ponude kao subjekti se javljaju clanovi domacinstva. Glavna odrednica ponude rada je brojnost stanovnistva odredjena natalitetom, mortalitetom, emigracijom i imigracijom. Takodje, ponudu rada odredjuje i nacin na koji stanovnistvo zeli da raspolaze svojim vremenom.

Neko je spreman vise da radi samo ako mu je za to vise rada ponudjena i visa plata. I obratno.

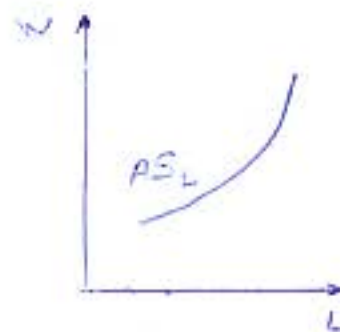
Kriva agregatne traznje za radom

Kriva agregatne traznje za radom ima negtivan nagib, sto znaci da su traznja za radom i velicina plata u inverznom odnosu. Kada plate rastu trazena kolicina rada na trzistu opada. I obratno.

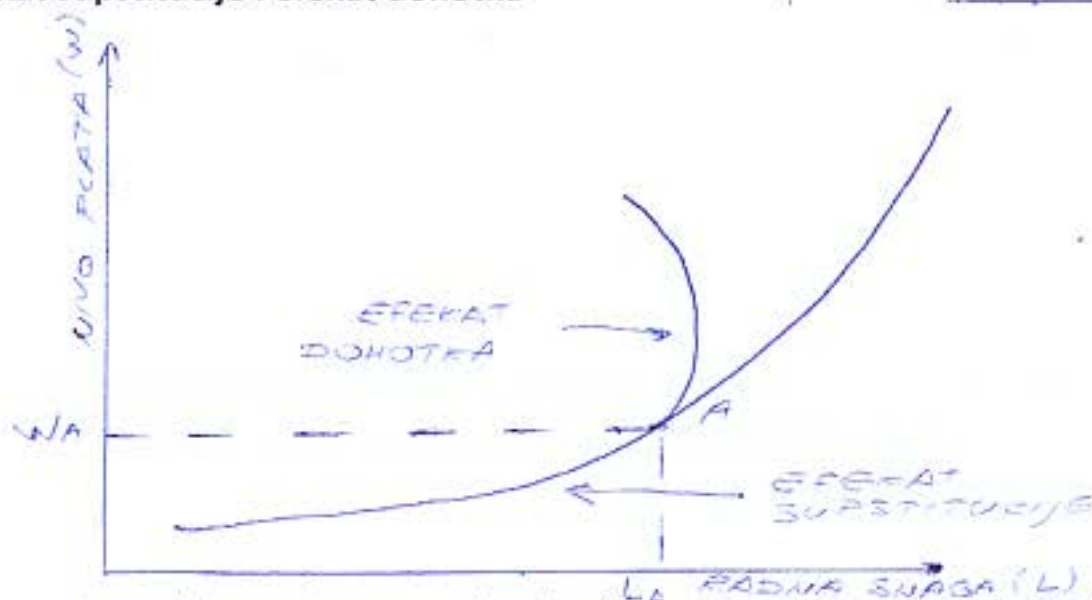

Kriva agregatne ponude rada

Kriva agregatne ponude rada ima rastuci oblik. Sa porastom nivoa plata raste i ponuda rada. I obratno.

Efekat supstitucije i efekat dohotka

Sa porastom plata, raste o ponuda rada. Kriva ponude ima rastuci oblik i sve se vise udaljava od ordinate kako rastu nadnice. Ali ponuda rada raste sa vecim nivoom plata samo do odredjenog stepena, dok plate ne dostignu nivo W_A . Do tog nivoa deluje efekat supstitucije.

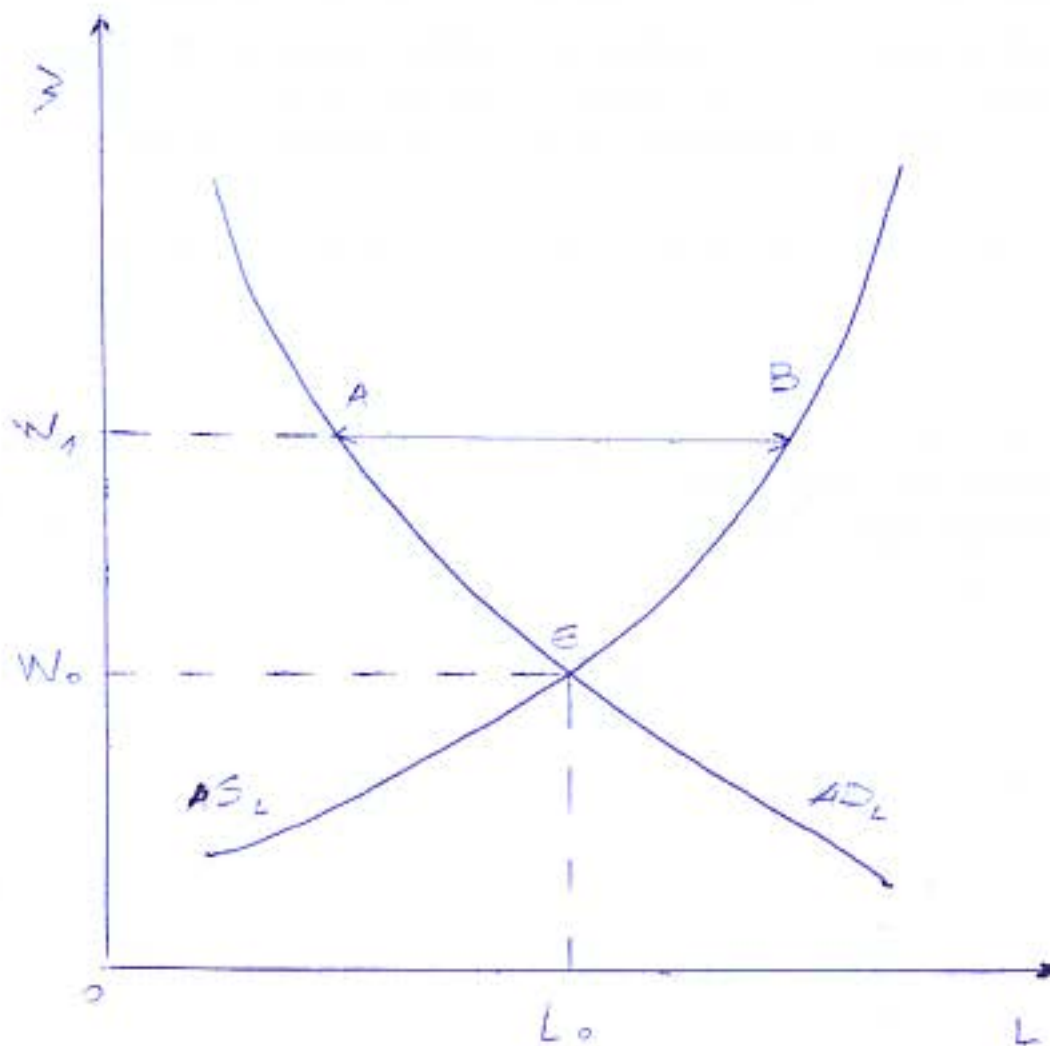
(pojedinac je spreman da se odrekne svog slobodnog vremena za vecu platu)

Medjutim, posle odredjenog nivoa nadnica, iznad tacke W_A , sa svakim povecanjem plate dolazi do smanjenja ponude rada. Pocinje da se oseca efekat dohotka.

(za pojedinca ima veci znacaj slobodno vreme nego porast plata)

TRZISTE RADA; RAVNOTEZA NA AGREGATNOM TRZISTU

Ravnoteza je u preseku krive agregatne traznje za radom AD_L i krive agregatne ponude rada AS_L .

U Tacki E se postize ravnotezni nivo plata W_0 i ravnotezni nivo zaposlenosti L_0 . Ovaj nivo zaposlenosti predstavlja punu zaposlenost. Ravnoteza na trzistu rada podrazumeva da sva p-ca mogu angazovati onoliko koliko zele i koliko im treba radnika po ravnoteznoj plati.

Postojanje nezaposlenosti

Nezaposlenost se javlja kada su nadnice iznad ravnoteznog nivoa, npr. na nivou W_1 .

Nezaposlenost se oznacava linijom AB.

PLATE; NOMINALNA I REALNA PLATA

Plata → je sa gledišta p-ca trosak i svako p-ce tezi da ovaj trosak svede na nuznu meru.

↳ je za radnika dohodak.

Dok p-ce tezi da svoj izdatak minimizira, radnik tezi da svoj dohodak maksimizira.

Usled ovoga na trzistu rada moze doci do neslaganja i zato se pojavljuju radnici okupljeni oko sindikata i poslodavci koji se organizuju u svoja udruzenja. Svi sa ciljem da svojoj strani obezbede sto povoljnije uslove.

Nominalna plata je ukupna suma novca koju radnik primi kao cenu za svoju radnu snagu koju angazuje u p-cu.

Realna plata je ukupna kolicina proizvoda i usluga koju radnik moze da kupi za primljeni iznos novca.

Velicina realne plate zavisi od:

- nominalne plate (ako sa porastom ili opadanjem nominalne plate, rastu ili opadaju cene roba i usluga onda se realna plata ne menja. I obratno)
- cena roba i usluga koje radnici normalno trose (porast nominalnih plata je posledica porasta cena roba i usluga. Porast nominalnih plata moze biti i uzrok porasta cena i usluga)

DEFLACIJA; REFLACIJA; DEZINFLACIJA

Deflacija je monetarna pojava suprotna inflaciji.

Deflacija predstavlja disproporciju novčanih i robnih fondova, tj rashoda i prihoda u jednoj privredi.

Novčani fondovi < Robni fondovi

Rashodi < Prihodi

Rec je o procesu koji dovodi do porasta vrednosti novca preko smanjivanja njegove količine u prometu.

Posledice deflacije su:

- ogroman porast zaliha
- pad p-nje
- pad cena
- smanjenje profita i plata
- porast nezaposlenosti
- itd...

Koristi od deflacije imaju primaoci fiksnih prihoda. Stetu trpe radnici, ali i preduzetnici.

Smanjenje privredne aktivnosti utice na pad zaposlenosti. Povećana konkurencija medju radnicima za radna mesta dovodi do pada najamnina.

Za izlazak iz krize koriste se sledece mere:

- ❖ smanjenje kamatnih stopa
- ❖ poboljšanje uslova za dobijanje kredita
- ❖ smanjenje poreza
- ❖ podsticanje izvoza
- itd...

Izlazak iz deflacije se naziva **reflacija**.

Dezinflacija predstavlja deflacione mere za uspostavljanje rasta količine novca u opticaju, od strane drzave, u cilju sputavanja inflacije.

DEVALVACIJA I REVALVACIJA

Devalvacija i revalvacija su monetarne mere drzave koje imaju implikacije na svetsko trziste i odnose zemalja.

Da bi se popravila situacija zemlje narusena visokom inflacijom sprovodi se **devalvacija**. Postize se promena deviznog kursa, domaca valuta postaje jeftinija u odnosu na stranu.

Devalvacija treba da doprinese simulisanju izvoza i destimulisanju uvoza preko promena izvoznih i uvoznih cena, tako sto domaca roba postaje jeftinija na stranom trzistu, a strana roba skuplja na domacem. Posle prvog talasa promene eksportnih i importnih cena postepeno zapocinje porast domacih cena. Nekoliko faktora koji uticu na porast domacih cena:

- povecana traznja za domacim proizvodima u inostranstvu utice na povecanje p-nje za izvoz, sto nije moguće bez dodatnih troskova i porasta domacih izvoznih cena.
- usled poskupljenja uvoznih proizvoda domaci proizvođjaci koriste svoj monopolski položaj i u mogućnosti su da značajno podizu svoje cene.
- povecana traznja uvoznih supstituta utice i na rast njihovih cena. Zbog povecanih troskova p-nje rastu i cene onih roba za ciju su p-nj potrebne uvozne sirovine.

Revalvacija kojom se vrši promena deviznog kursa, predstavlja odluku drzave da domaca valuta postane skuplja u odnosu na stranu.

Revalvacija treba da doprinese stimulisanju uvoza i destimulisanju izvoza preko promena izvoznih i uvoznih cena, tako sto ce domaca roba postati skuplja na stranom trzisu, a strana roba jeftinija na domacem.

DEVIZNI KURS; VRSTE DEVIZNIH KURSEVA; VALUTA I VALUTNI PARITET; DEVIZA

Pod **valutom** se podrazumeva novcana jedinica neke zemlje. Valuta je efektivan novac koji moze biti u vidu papirnih novcanica ili kovanog metalnog novca.

1. a) konvertibilne valute (mogu se menjati u svim zemljama i za sve valute)
- b) ograniceno konvertibilne valute (mogu se menjati u okviru odredjenog valutnog podrucja samo za neke valute)
- c) nekonvertibilne valute (valute koje se koriste samo u odredjenoj nacionalnoj ekonomiji)
2. a) jake valute (one koje se mnogo traze i koje imaju visok stepen konvertibilnosti)
- b) slabe valute (slabo se traze i nedovoljno su razmenjive za druge)

Valutni paritet predstavlja vrednost nacionalnog novca koja je zvanicno utvrdjena i izrazena u zlatu, nekoj stabilnoj valuti i slicno...

Devizni kurs se moze podudarati sa paritetom, moze da bude iznad ili ispod njega. U normalnim situacijama devizni kurs se krece oko deviznog pariteta.

Devizni kurs predstavlja medjusobni odnos vrednosti domace i strane valute. Tj. cena strane valute izrazena u domacem novcu.

- ① Nominalni devizni kurs predstavlja broj jedinica domace valute potreban za kupovinu jedinice strane valute.
- ② Realni devizni kurs je relativna cena proizvoda i usluga dveju zemalja. Relativne cene su odnosu vrednosti u razmeni medju robama i uslugama.
Ovaj kurs pokazuje kako se razmenjuju robe i usluge jedne zemlje za robe i usluge druge zemlje. Ako je devizni kurs ispod realnog nivoa \Rightarrow domaca valuta je precenjena, a strana potcenjena \Rightarrow \Rightarrow stimulise uvoz, destimulise izvoz. I obratno.

Dakle, i nominalni i realni devizni kurs izrazavamo u jedinicama stranog proizvoda u odnosu na jedinicu domaceg proizvoda. Ali razlika je u tome sto je taj proizvod kod nominalnog deviznog kursa valuta, a kod realnog deviznog kursa neko dobro.

- ① Fiksni devizni kurs je utvrdjen od strane centralne banke, i ne menja se.
- ② Fleksibilni devizni kurs se cesto i znatno menja.

- ① Jedinstveni devizni kurs - jedan kurs vazi za sve ekonomske transakcije sa inostranstvom
- ② Visestruki devizni kurs - primenjuje se vise deviznih kurseva

Deviza je svako novcano potrazivanje prema inostranstvu.

Pod devizom pored menica i cekova koji glase na stranu valutu i plativi su u inostranstvu podrazumevaju se i potrazivanja po vidjenju u stranoj valuti kod stranih banaka.

Devizni racuni domacih lica u domacim bankama i gotov strani novac (valuta) se ne smatraju devizom.

NOMINALNI I REALNI DEVIZNI KURS; DEPRESIACIJA I APRESIACIJA

Nominalni i Realni devizni kurs → već objasnjeni!

Nominalna depresiacija domace valute predstavlja smanjenje cene domace valute izrazene u stranoj valuti, što odgovara rastu nominalnog deviznog kursa.

Realna depresiacija podrazumeva smanjenje relativne cene domacih dobara izrazene u terminima inostranih dobara. Realna depresiacija odgovara porastu realnog deviznog kursa, što znaci da inostrana dobra postaju skuplja u odnosu na domaca dobra.

Kada domaca valuta depresira kaze se da je "oslabila", jer se za nju tada moze kupiti manje strane valute.

Nominalna apresiacija domace valute predstavlja povecanje cene domace valute izrazene u stranoj valuti, što odgovara smanjenju nominalnog deviznog kursa.

Realna apresiacija podrazumeva porast relativne cene domacih dobara izrazene u terminima inostranih dobara. Realna apresiacija odgovara smanjenju realnog deviznog kursa, što znaci da domaca roba postaje relativno skuplja u odnosu na inostranu.

Kada domaca valuta apresira, kaze se da je "ojacala", jer se za nju tada moze kupiti vise stranog novca.

KLJUCNI FAKTORI U ODREĐIVANJU DEVIZNOG KURSA NA DUGI, SREDNJI I KRATAK ROK

Dug rok

Devizni kursevi se kreću u skladu sa promenama relativnih cena različitih zemalja. To opazanje dovodi do veoma rasirene teorije deviznog pariteta pod nazivom paritet kupovne moci.

Na osnovu teorije pariteta kupovne moci trebalo bi da je moguće da se za jednu jedinicu bilo koje valute može kupiti ista količina dobara u svim zemljama. Teorija pariteta kupovne moci zasniva se na zakonu jedne cene, po kome se na konkurentnim tržištima jedna roba mora prodavati po istim cenama.

Srednji rok

Na srednji rok postoji povezanost između ekonomske aktivnosti privreda i deviznih kurseva.

Kada se privreda nalazi u fazi prosperiteta, pretpostavka je da se povećavaju i rashodi za uvozna dobra. I obratno. Kada je privreda u stagnaciji uvoz robe se smanjuje.

Kratak rok

Posmatrano na kratak rok razlike u kamatnim stopama imaju ključnu ulogu u određivanju deviznog kursa.

Tako npr. visoka kamatna stopa u inostranstvu nego u zemlji utiče da se fondovi u domaćoj valuti pretvore u devize, čime se ostvaruje veći prihod. To će dovesti do porasta tražnje za devizama i rasta deviznog kursa.

Porast kamatnih stopa dovodi do apresiacije nacionalne valute, a pad kamatnih stopa do njene depresiacije.

PLATNI BILANS; DEVIZNI BILANS; OBRACUNSKI BILANS

Platni bilans je prikaz svih ekonomskih transakcija koje obavljaju rezidenti jedne zemlje u datom periodu vremena sa rezidentima druge zemlje. On pokazuje odnos svih potraživanja i dugovanja jedne zemlje prema inostranstvu u određenom periodu vremena.

Iskazivanje platnog bilansa vrši tako što svaka ekonomska transakcija koja povećava prihode iz inostranstva predstavlja prihodnu stavku, a svaka transakcija koja dovodi do smanjenja stranih sredstava plaćanja predstavlja odlivnu stavku.

Pod neravnotežom bilansa se podrazumeva postojanje deficita ili suficita!

Platni bilans se sastoji iz dva glavna podbilansa:

☞ Bilans tekucih transakcija

Obuhvata tokove roba (☞), usluga (☞) i transferna plaćanja (☞)

☞ Kretanje roba sačinjava trgovinski bilans. Trgovinski bilans predstavlja odnos vrednosti ukupnog izvoza i uvoza jedne robe za određeno vreme, najčešće za godinu dana.

Pozitivan trgovinski bilans imaju one zemlje kod kojih je izvoz > uvoz.

Negativan trgovinski bilans imaju one zemlje kod kojih je izvoz < uvoz.

☞ Kretanje usluga se naziva i nevidljivim bilansom.

☞ Pojam transfernih plaćanja podrazumeva privatne i državne transfere, ekonomske pomoci, poklone, itd...

☞ Bilans kapitalnih transakcija

Registruje kretanje monetarnog zlata i deviznih rezervi. U okviru bilansa kapitalnih transakcija beleži se kupovina i prodaja akcija, obveznica, zemlje, itd...

U suficitu je kada su prihodi od prodaje > izdaci za kupovinu.

U deficitu je kada su prihodi od prodaje < izdaci za kupovinu.

Devizni bilans beleži sva plaćanja. Ovaj bilans pokazuje devizni priliv i devizni odliv jedne nacionalne ekonomije.

Obracunski bilans iskazuje sve neisplaćene obaveze jedne zemlje prema inostranstvu i sva nenaplaćena potraživanja od inostranstva otkad zemlja postoji.

Dakle, obracunski bilans kumulativno sadrži sve što jedna zemlja duguje svetu i sve što potražuje od sveta, a nije naplaćeno.

POJAM, ZNAČAJ I CILJEVI PRIVREDNOG RASTA I RAZVOJA

Kao **privredni rast** tretira se samo ono povećanje p-nje koje je veće od porasta stanovništva.

Razlikuju se 2 načina za postizanje privrednog rasta:

- Prvi podrazumeva povećanu upotrebu inputa u cilju povećanja outputa
- Drugi pretpostavlja optimalno korišćenje proizvodnih kapaciteta

Privredni razvoj je širi i kompleksniji proces od privrednog rasta.

Nema privrednog razvoja bez privrednog rasta, ali može postojati privredni rast bez privrednog razvoja.

Privredni razvoj je složen proces putem kojeg svaka zemlja teži ka prelasku iz nizih u više faze ekonomske razvijenosti.

Privredni razvoj se razmatra kao pokazatelj odnosa društvenog proizvoda, nacionalnog dohotka, zaposlenosti, akumulacije, investicija, potrošnje i sl... On se ne može ograničiti samo na rast GDP-a i nacionalnog dohotka po glavi stanovnika.

Privredni razvoj je usmeren ka realizaciji određenih ciljeva:

- Razvoj proizvodnih kapaciteta zemlje
- Podizanje životnog standarda stanovništva

Ciljevi privrednog razvoja zavise od dostignutog stepena ekonomske razvijenosti zemlje kao i njene veličine. Pri tom, iako su mnogi razvojni ciljevi međusobno komplementarni, u savremenim privredama se često nameće potreba savladjivanja problema konfliktnosti ciljeva (npr. neki kratkorocni ciljevi ne privrednog razvoja ne moraju biti i najvažniji ciljevi sa dugorocnog aspekta, dugorocna strategija privrednog razvoja može u znatnoj meri da utiče na izbor kratkorocnih ciljeva)

Pod održivim razvojem se podrazumeva samo onaj razvoj koji obezbeđuje podmirenje potreba sadašnjih generacija, ali bez ugrozavanja mogućnosti zadovoljavanja potreba budućih generacija.

Pravilo 72: Prema ovom pravilu potrebno je 72 godine da bi se vrednost bruto domaceg proizvoda per capita udvostrucila pri prosečnom privrednom rastu od 1% godišnje.

FAKTORI PRIVREDNOG RAZVOJA

Klasicna podela faktora privrednog rasta i razvoja:

- Prirodni resursi pri cemu se prirodno gobatstvo moze podeliti na tri dela: a) sunceva energija, b) minerali i c) izvori biosfere (zemlja, voda, vazduh, flora i fauna)
- Rad pod kojim podrazumevamo trosenje covekove radne snage
- Kapital shvacen kao proizvodna sredstva koja ucestvuju u procesu proizvodnje
- Preduzetnistvo koje podrazumeva ukupne organizatorske, rukovodece, upravljacke i nadzornicke poslove i sposobnosti preduzetnika neophodne u proizvodnom procesu

Angazovanjem → zemlje ostvaruje se zemljijsna renta
→ radne snage ostvaruje se plata
→ kapitala ostvaruje se kamata
→ preduzetnistva ostvaruje se preduzetnicka dobit

Najznacajnji faktori:

- Prirodni uslovi (velicina zemlje, geografski polozej zemlje, prirodno bogatstvo...)
- Stanovnistvo (broj stanovnika, stopa prirasta stanovnistva, oblici i stepen zaposlenosti...)
- Kadrovi i nauka (kvalitet ljudskih resursa, znanje, kvantitet i kvalitet ustanova za obrazovanje strucnih kadrova...)
- P-nja, tehnika i tehnoloske inovacije (ukupan proizvodni potencijal zemlje, fizicko i ekonomsko rabacenje tehnike, tehnoloske promene i inovacije...)
- Poljoprivredna p-nja (postojeci agrarni odnosi i njihov uticaj na poljoprivrednju p-nju...)
- Drustveno-politicki faktor (kulturno nasledje, istorijsko nasledje, politicki sistem, sposobnost odbrane od razlicitih pritisaka ekonomski razvijenijih zemalja...)
- Medjunarodno okruzenje (medjunarodno-ekonomsko okruzenje, medjunarodna podela rada, medjunarodne ekonomske organizacije...)

Pojedini faktori privrednog razvoja mogu se grupisati po raznim kriterijumima:

- Teritorijalnog porekla (endogeni i egzogeni faktori)
- Vrste delatnosti (ekonomski i neekonomski faktori)
- Materije (materijalni faktori)
- Stepene promenljivosti (promenjivi i nepromenjivi faktori)
- Stepene merljivosti (merljivi i nemerljivi)
- Korisnosti (pozitivni i negativni faktori)
- Znacaja (relavantni i irelevantni)
- Prioritetnosti (visi ili nizi stepen prioriteta)
- Aktuelnosti (istorijski i savremeni)

POJAM I KARAKTERISTIKE PRIVREDNIH CIKLUSA

Privredni ciklusi predstavljaju kolebanja ukupne društvene p-nje, dohotka i zaposlenosti koja su obeležena velikom ekspanzijom ili kontrakcijom u većini sektora makroekonomije. Obično traju 2. do 10. godina, i ne postoje dva potpuno ista privredna ciklusa, sa istim promenama makroekonomskih velicina.

Dve glavne faze privrednog ciklusa su ekspanzija (koja se sastoji od faze rasta i faze prosperiteta) i kontrakcija (koja se sastoji od faze pada i najnize tacke privredne aktivnosti).

Silazna faza privrednog ciklusa naziva se recesija (naziv za izuzetno jaku recesiju je depresija). Recesiju obeležava nagli pad p-nje zbog otezane prodaje i velikih kolicina robe koje stoje na zalihama, sto prouzrokuje smanjeno investiranje. Nezaposlenost se povecava, dolazi do opadanja plata zaposlenih, smanjivanja profita p-ca, itd...

Vrhovi su najviše tacke privredne aktivnosti

Dna su najniže tacke privredne aktivnosti

Na dnu dolazi do stabilizacije privrede na izuzetno niskom nivou p-nje, zaposlenosti i cena. Niske cene kapitalnih dobara uticu na podsticanje investicija. Traznja za kapitalom opada, samim tim i kamatna stopa.

U fazi ekspanzije investicije i p-nja rastu. Povecava se zaposlenost i potrosnja. Povecanje potrosnje stimulisuje dalje prodiranje p-nje sto utice na povecanje profita. Zbog povecane traznje rastu i plate i cene proizvoda. Postepeno dolazi do faze prosperiteta.

UZROCI PRIVREDNIH CIKLUSA

1. Psiholoska teorija - Po ovoj teoriji do privrednih ciklusa dolazi iz psiholoskih razloga jer je u oredjenim fazama razvoja privrede stanovništvo podložno pesimistickom ili optimistickom razmišljanju.
2. Teorija suncanih pega - Prema ovoj teoriji do povremenih privrednih kriza dolazi zbog toga što sunceva radijacija utice na prinose u poljoprivredi, a to se odrazava na nivo privredne aktivnosti.
3. Politicke teorije - Po ovoj teoriji uzroci kolebanja privrednih aktivnosti su razliciti potezi politicara u cilju prikupljanja "politickih poena" u izbornoj trci.
4. Inovaciona teorija - Po ovoj teoriji privredna kolebanja su posledica ciklicnosti u otkrivanju i primeni tehnickih pronalazaka. Posto se inovacije primenjuju skokovito, onda se i privreda razvija ciklicno.
5. Monetarne teorije - Po ovoj teoriji privredni ciklusi nastaju usled preterane ekspanzije ili kontrakcije novca i kredita.
6. Teorija preteranih investicija - Po ovoj teoriji uzrok kriza su nerealno visoke investicije koje prouzrokuju vecu ponudu roba u odnosu na traznju.
7. Teorije realnog poslovnog ciklusa - Pristalici ove teorije smatraju da s epozitivne ili negativne tendencije u produktivnosti jednog sektora mogu preneti i na ostale sektore.
8. Teorija nedovoljne potrosnje - Po ovom shvatanju cilj p-nje je maksimizacija profita koja se ostvaruje tako što se povećava akumulacija na račun potrosnje.

STABILIZACIONA EKONOMSKA POLITIKA

Mesovite privrede su privrede zasnovane na privatnoj svojini i privatnim motivacijama, ali i na drzavnoj svojini i motivacijama koje proizilaze iz interesa drzave.

Stabilizaciona privreda ↔ Antirecesiona privreda
Razvojna privreda ↔ Antiinflaciona politika

Problemi nezaposlenosti ne smeju se resavati nezavisno od trzisno-monetarne stabilnosti. I obratno. U uslovima akceleracije inflacije, antiinflaciona politika mora da vodi racuna i o svojim efektima na zaposlenost. Drzava ne moze zrtvovati jedan cilj radi ostvarenja drugog, vec je potrebno da se putem primene adekvatnij mera ekonomske politike konfliktnost ciljeva svede na minimum. Inflacija se ne javlja samo u uslovima pune zaposlenosti, vec i u uslovima nedovoljnog stepena zaposlenosti faktora p-nje. Stopa inflacije i nezaposlenost se krecu istomerno.

Kojem cilju dati prioritet? Sta je znacajnije - postizanje visoke stope privrednog rasta i zaposlenosti ili stabilnost cena? To zavisi od vise faktora: dostignuti nivo privrednog razvoja i stepen upucenosti privrede na medjunarodnu razmenu.

Osnovni zadatak antirecesione i antiinflacione politike treba da bude definisanje optimalne kombinacije mera za postizanje pune zaposlenosti bez inflacije.

Dva osnovna vida stabilizacione i razvojne ekonomske politike:

- Monetarno-kreditna politika
 - Antirecesiona politika ostvaruje se putem ekspanzivne monetarno-kreditne politike.
 - Antiinflaciona politika ostvaruje se putem restriktivne monetarno-kreditne politike.
- Fiskalna politika
 - Antirecesiona podrazumeva povecanje drzavnih rashoda i smanjivanje poreza, sto dovodi do uvecanja nacionalnog dohotka, ukupne p-nje i zaposlenosti.
 - Antiinflaciona podrazumeva smanjenje drzavnih rashoda i povecanje poreza, sto dovodi do smanjenja ukupne p-nje i zaposlenosti.

Stabilizacione i razvojne politike zavise od stepena konfliktnosti domacih ciljeva i ekonomskih problema privrede. Mozemo razlikovati 3 situacije:

- I Situacija kad figurira klasican vid inflacije (mere ekonomske politike usmerene su ka postizanju zaposlenosti nece biti u sukobu sa merama za ostvarenje stabilnosti cena)
- II Situacija kada postoji nezaposlenost uz stabilnost cena
- III Situacija kada nedovoljnu privrednu aktivnost i nezaposlenost prati inflacija multifaktorskog karaktera (u uslovima postojanja i inflacije i nezaposlenosti problem pronalazenja optimalne kolicine mera stabilizacione politike se komplikuje bas bas)

BUDZET I FISKALNA POLITIKA

Fiskalna politika se može odrediti kao skup državnih aktivnosti koje podrazumevaju upotrebu budžetskih prihoda i budžetskih rashoda radi ostvarivanja razvojnih i stabilizacionih ciljeva makroekonomije.

Njen glavni cilj je brzi privredni rast, s visokom zaposlenošću i stabilnim cenama. Instrumenti fiskalne politike su: budžetski prihodi, budžetski rashodi i javni dug.

Prihodi:

Novčana sredstva za svoje rashode država prikuplja na sledeće načine:

- preko poreza, taksi i doprinosa
- putem profita državnih firmi i korporacija koje prodaju dobra i usluge
- zaduživanjem kod p-banaka i banaka
- pozajmljivanjem od domaćih i stranih banaka

Najvažniji i najveći izvori državnih prihoda su porezi. Porezi predstavljaju prinudno novčano davanje poreskog obveznika uz odsustvo neposredne protivusluge.

Podela poreza:

- 1) a) porezi na dohodak privatnih lica
 - b) porezi na potrošnju
 - c) porez na imovinu
- 2) a) direktni porezi (porezi koji se odnose na lica i p-banaka)
 - porez na dohodak fizičkih lica
 - porez na dobit p-banaka
 - porez na kapitalnu dobit
 - porez na nasledstvo i poklon
 - porez na finansijske transakcije
- b) indirektni porezi (porezi koji se odnose na robe i usluge)
 - PDV
 - akcize
 - carine

Postoje 3 poreska sistema:

- proporcionalan (svi poreski obveznici, bez obzira na visinu dohotka plaćaju isti udeo iz dohotka)
 - prosečna poreska stopa je konstantna
- regresivan (poreski obveznici s visokim dohotkom plaćaju manji udeo iz svog dohotka u odnosu na one sa niskim dohotkom)
 - prosečna poreska stopa se smanjuje sa povećanjem dohotka
- progresivan (poreski obveznici s visokim dohotkom plaćaju veći udeo iz svog dohotka u odnosu na one s niskim dohotkom)
 - prosečna poreska stopa se povećava sa povećanjem dohotka

Rashodi:

Rashodi države i državnih organa koji su namenjeni finansiranju javnih potreba i javne potrošnje.

- 1) ♦ rashodi za odbranu
♦ diskrecioni rashodi
- 2) ♦ tekuci rashodi
♦ investicioni rashodi
- 3) ♦ rashodi državnog sektora
♦ državni investicioni rashodi
♦ kamate na državne dugove

Javni dug:

Pokazuje stepen zaduzenosti jedne zemlje.

- ✦ Kratkorocni dugovi emituju se sa rokom otplate do 5 godina, srednjorocni 5 do 15, a dugorocni sa rokom vracanja duzim od 15 godina.
Kratkorocni se koristi za pokrice budzetskog deficita, a dugorocni za stimulisanje ekon. razvoja
- ✦ Unutrasnji javni dug podrazumeva dugove koje drzava duguje svom stanovnistvu, zakljucuju se na domacem trzistu i u domacoj valuti. A spoljni javni dug podrazumeva dugove koje drzava duguje prema inostranstvu, a koji se zakljucuju na inostranom trzistu i u stranoj valuti.

Budzet je novcani prdracun rzave kojim se odredjuju prihodi i rashodi drzavnih organa prema unapred odredjenim namenama. Sastoji se dakle od budzetskih rashoda i prihoda.

Uravnotezen je kad su rashodi = prihodi.

Suficit → prihodi > rashodi | Deficit → prihodi < rashodi

On je javni akt jer je finansijski instrument javne vlasti. I planski akt jer predvidja prihode i rashode drzave za odredjeni vremenski period.

Njegovo sastavljanje, donosenje i izvršenje je dostupno javnosti.

Rebalan budzeta podrazumeva promene budzeta u odredjenim stavkama po istoj proceduri po kojoj je donet.

☞ Stvarni budzet registruje stvarne prihode i rashode drzave u odredjenom periodu.

☞ Strukturni budzet daje kalkulaciju kakvi bi bili drzavni rashodi i prihodi kada bi ekonomija funkcionisala na nivou prirodne stope nezaposlenosti.

☞ Ciklicni budzet izrazava promene drzavnih prihoda i rashoda koje nastaju kada privreda funkcionise u fazi recesije. (= stvarni - strukturni)

AUTOMATSKI FISKALNI STABILIZATORI I DISKRECIONA FISKALNA POLITIKA

Rec je o takozvanoj automatskoj fiskalnoj politici.

Automatski fiskalni stabilizatori su ekonomski instrumenti drzave koji se prilagodjavaju u zavisnosti od promena u stanju privrede, a bez posebno preduzetih mera od strane drzave.

Najznacajiji automatski stabilizatori su:

- ☞ progresivno oporezivanje dohodaka stanovnistva i profita p-ca
- ☞ naknade u slucaju nezaposlenosti, socijalna pomoc i ostala transferna placanja

Usled izvesnih ogranicenja automatskih fiskalnih stabilizatora, drzava moze da sprovodi i **diskrecionu fiskalnu politiku** kojom pokusava da promeni nivo ekonomske aktivnosti.

Instrumenti diskrecione politike su:

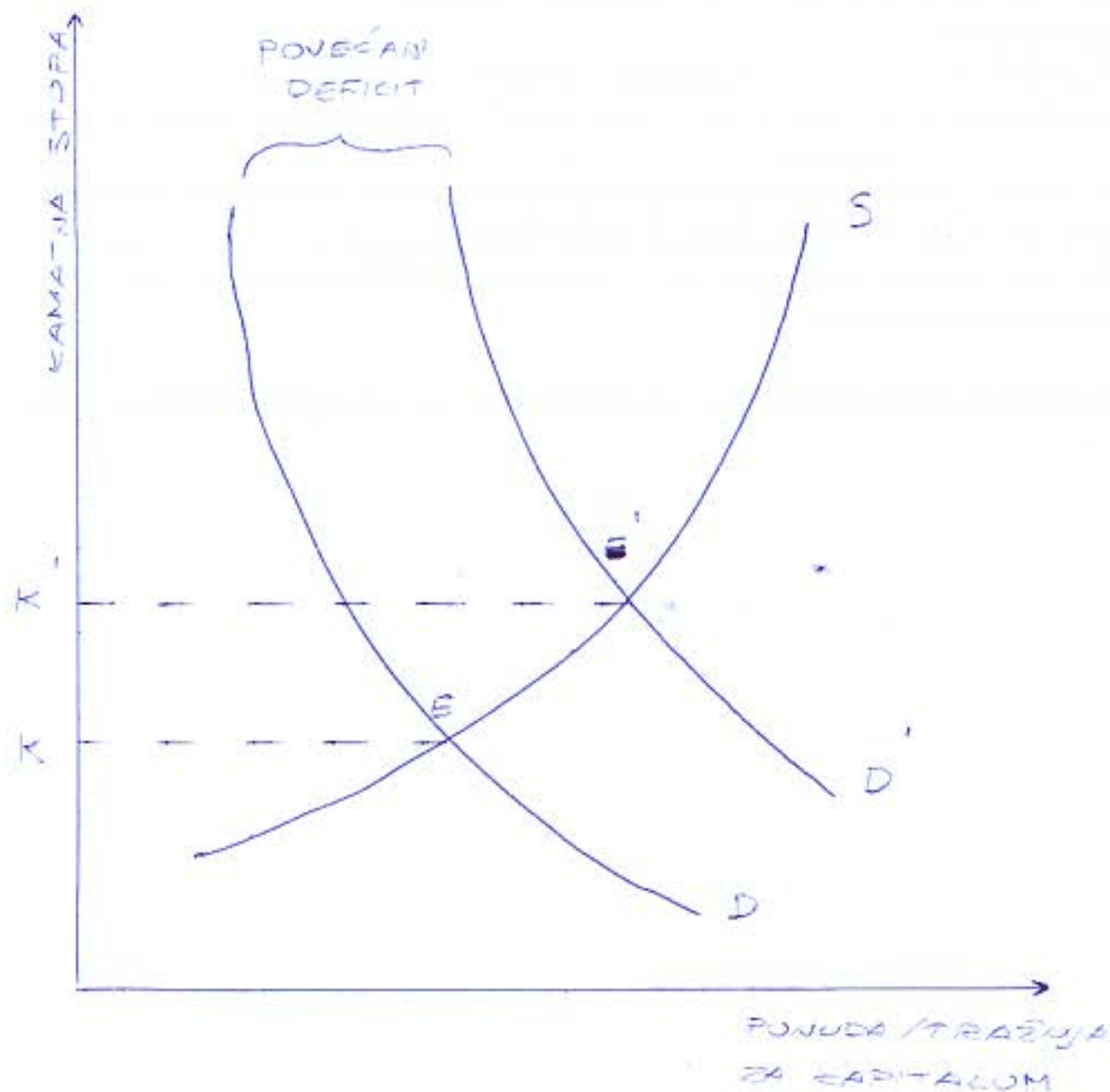
- ☞ javni radovi (javni projekti za angazovanje jednog dela nezaposlenog stanovnistva)
- ☞ projekti javnog zaposljavanja (zaposljavanje radnika na jednu ili vise godina, a ne dobijanje redovnog zaposlenja)
- ☞ promene poreske stope (u pravcu stimulacije ili destimulacije odredjenih ekonomskih aktivnosti)

Za sprovođenje diskrecione fiskalne politike potrebna je odredjena zakonska procedura. Glavni nedostatak sprovođenja diskrecione politike je u tome sto je neophodan duzi vremenski period da bi preduzete mere dale odredjene rezultate.

Resenje se nalazi u odgovarajucoj kombinaciji ekonomskih stabilizatora i diskrecionih fiskalnih mera.

EFEKAT ISTISKIVANJA

Veza izmedju privrednog rasta i budzetskog deficita moze se izraziti i preko efekta istiskivanja. Ako drzava, u cilju povecanja nivoa privredne aktivnosti vodi politiku budzetskog deficita dolazi do veceg zaduzivanja od strane drzave. Kada drzave pozajmljuju vise novca to utice na rast kamatne stope. Visoke kamatne stope deluju destimulativno na p-ca da investiraju u privredu.
→ Zaduzivanje od strane drzave istiskuje privatne investicije!

Usled drzavne ekspanzivne politike povecava se traznja za kapitalom sto utice na pomeranje krive traznje za kapitalom udesno.

Tacka E' pretpostavlja visi nivo kamatne stope k'.

Rast kamatne stope utice na smanjenje privatnih investicija.

MONETARNA POLITIKA; INSTRUMENTI MONETARNE POLITIKE

Monetarnu politiku sprovodi država preko svoje centralne banke.

Osnovni ciljevi monetarne politike su stabilnost cena, stabilnost deviznih kurseva, regulacija količine novca u opticaju i opšta privredna stabilnost.

U fazi recesije, pada privredne aktivnosti, velike nezaposlenosti i postojanja deflacionog jaza sprovodi se ekspanzivna monetarna politika.

U periodu inflatornih kretanja sprovodi se restriktivna monetarna politika. U cilju otklanjanja inflacionog jaza i obezbedjenja pune zaposlenosti bez inflacije, država smanjuje obim novca i kredita.

Instrumenti monetarne politike:

Sistem obaveznih rezervi banke

Poslovne banke imaju zakonsku obavezu da određeni procenat svojih novčanih sredstava u odnosu na depozite drže kao rezervu kod centralne banke.

Stopa obaveznih rezervi podrazumeva minimalnu količinu gotovinskih rezervi koju banke moraju da drže u odnosu na depozite. Banke mogu držati rezerve koje su veće od zakonskog minimuma i to predstavlja visak rezervi.

Rezerve banke ne donose kamatu. Što je manji iznos rezervi, banka raspolaze sa više sredstava za plasman u vidu kredita ili kupovinu HOV, što joj donosi prihode.

Deo ukupnih depozita koje banka drži kao rezerve zove se udeo rezervi. Recipročna vrednost udela rezervi banke naziva se monetarni multiplikator. On pokazuje iznos novca koji bankarski sektor stvara od svake jedinice rezervi. (udeo rezervi \uparrow - monetarni multiplikator \downarrow , i obratno)

Dva ključna razloga za propise o minimalnom iznosu gotovinskih rezervi banke: obezbeđivanje likvidnosti banaka i obezbeđivanje kredita za investiranje.

Politika eskontne stope

Eskontna stopa je kamatna stopa po kojoj centralna banka odobrava kredite poslovnim bankama i obavlja eskont menica i drugih HOV. Eskont menice je prodaja nedospelog potraživanja uz odbitak kamate od dana eskontovanja do dana dospelosti potraživanja.

Ako monetarne vlasti zaključe da pretil opasnost od inflacije povećace eskontnu stopu, tada je rec o restriktivnoj monetarnoj politici.

Ako zaključe da privredi pretila recesija onda se eskontna stopa smanjuje što znači da se realizuje ekspanzivna monetarna politika.

Operacije na otvorenom tržištu

Operacije na otvorenom tržištu podrazumevaju prodaju i kupovinu državnih hartija od vrednosti od strane centralne banke.

Kada centralna banka smanjuje ponudu novca prodajom HOV rec je o restriktivnim operacijama na otvorenom tržištu.

Kada centralna banka povećava ponudu novca kupovinom državnih HOV rec je o ekspanzivnim operacijama na otvorenom tržištu.

Državne obveznice su HOV koje emituje država preko centralne banke i koje imaju propisanu formu i glase na određenu sumu novca. Svaki kupac državne obveznice ima pravo na određenu godišnju kamatu, što znači na određeni prihod za ustupanje svog novca državi na upotrebu.

SISTEM I POLITIKA CENA

Sistemom cena se odredjuju osnovna pravila i metodi obrazovanja cena.

Dva su osnovna mehanizma formiranja cena: sistem trzisnih i sistem planskih cena.

Sistem primarne raspodele je siri pojam od sistema cena. Podrazumeva rasporedjivanje stvorenog nacionalnog dohotka na proizvođace posredstvom trzista i cena.

Rezim cena je uzi pojam od sistema cena. Podrazumeva uspostavljanje relativnih odnosa cena u privredi putem drzavne intervencije.

Politika cena je skup aktivnosti drzave i privrednih subjekata kojima se odgovarajucim instrumentima utice na opsti nivo cena i odnose cena izmedju proizvoda i usluga.

Politiku cena cine (1) neposredne i (2) posredne mere.

(1) Do neposredne mere cena dolazi onda kada drzava obustavlja njihovo slobodno trzisno formiranje i uglavnom ih administrativno odredjuje. Glavne skupine su:

- odredjivanje minimalnih cena (vrsi se u cilju zastite proizvođaca. Minimalne cene predstavljaju najnize cene ispod kojih odgovarajuci proizvodi se ne mogu prodavati. Mora postojati razlika izmedju minimalnih i garantovanih cena, garantovane su najnize cene po kojima je drzava u obavezi da izvrši otkup ponudjenih poljoprivrednih dobara, a minimalne cene ne podrazumevaju obavezu otkupa ponudjenih poljoprivrednih proizvoda)
- odredjivanje maksimalnih cena (sastoji se u zastiti potrosaca. Maksimalne cene podrazumevaju gornju granicu iznad koje se cene ne mogu podizati)
- odredjivanje fiksnih (zamrznutih) cena (karakteristika fiksnih cena je da su one tacno odredjene i da se ne mogu menjati ni navise ni nanize)
- obaveza prijavljivanja promene cena (za povecanje cena je obavezno dobijanje prethodne saglasnosti nadlezne drzavne institucije)

(2) Posredne mere cena

Snizenje ili povecanje cene odredjene robe posredno se moze ostvariti merama kojima se utice na ponudu, traznju ili i na ponudu i na traznju.

Snizenje cena se ostvaruje: rastom ponude, smanjenjem traznje, istovremeno rast ponude i smanjenje traznje.

Porast cena se ostvaruje: (isto samo u obrnutom smeru)

Promene na strani ponude se moze vrsiti na sledeci nacin:

- stimulisanjem uvoza ako se zeli postici povecanje ponude na domacem trzistu ili stimulisanjem izvoza ako se zeli postici smanjenje ponude.
- drzavnom intervencijom iz robnih rezervi, tj. povecanjem zaliha roba koje drzava ima u slucaju kada zbog visoke ponude, cene proizvod aopadaju, kao i smanjenjem zaliha kada zbog manje ponude roba njihocne cene rastu.

POJAM I OBLICI EKONOMSKE INTEGRACIJE

U makroekonomskoj oblasti termin integracije se koristi sa osnovnim znacanjem povezivanja vise nacionalnih ekonomija u jedinstveno ekonomsko podrucje.

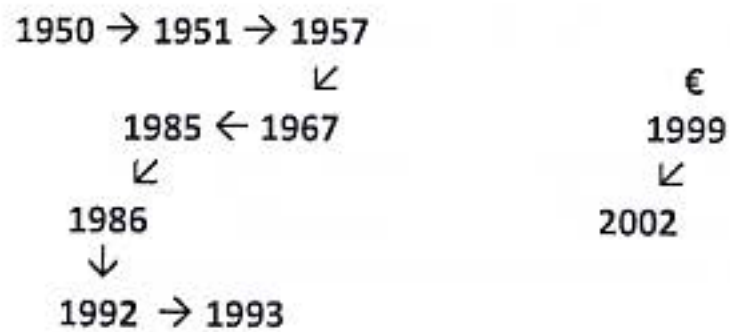
Najnizi oblik je trgovinska integracija u kojoj su uklonjene trgovinske prepreke. Trgovinska integracija obuhvata dva vida: zonu slobodne trgovine (eliminirane su sve carine i drugi oblici trgovinskih ogranicenja izmedju drzava clanica) i carinsku uniju (pored toga, uspostavljene su jedinstvene carinske tarife i druge mere prema trecim zemljama)

Visi oblik je faktorska integracija. Njena karakteristika je liberalizacija kretanja faktora p-nje, radne snage i kapitala. Teorije faktorske integracije ukazuju na znacaj izjednacavanja cena faktora p-nje pod kojima podrazumeva radnu snagu, kapital i zemljiste.

Oblik koji dolazi posle faktorske je integracija politika. Ovaj tip integrisanja pretpostavlja koordinaciju nacionalnih politika u mnogim oblastima.

Najvisi oblik predstavlja potpunu integraciju. Zastupljeno je samo u ekonomskoj teoriji i predstavlja potpuno ujedinjenje zemalja.

STVARANJE I RAZVOJ EVROPSKE UNIJE

Osnovu evropskog ujedinjenja predstavlja donošenje Sumanovog plana **1950.** godine.

Sumanov plan koji je u Parizu potpisalo šest zemalja (Nemacka, Francuska, Italija, Belgija, Holandija i Luksemburg) kodifikovan je **1951.** godine.

1957. godine ovih šest zemalja potpisuju tzv. "Rimske ugovore" o osnivanju Evropske ekonomske zajednice i zaključen je i ugovor o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju. Ove dve organizacije cine Evropsku zajednicu.

Tek kroz deset godina Evropska zajednica pocinje da funkcioniše kao celina. Oni su integrisani tek **1967.** godine.

1985 sefovi država Evropske zajednice na sastanku u okviru Ekonomskog saveta u Luksemburgu su usvojili "Jedinstveni evropski akt".

1986. godine je potpisan "Jedinstveni evropski akt". Ovaj akt predstavlja bitnu dopunu osnivačkih akata Evropske zajednice. Niz odredaba trebalo je da olaksaju i omoguće slobodan protok roba, rada i kapitala, kao i tesnu saradnju država u razvoju tehnologije.

Na samitu u Holandiji sefovi država dvanaest zemalja donose ugovor o Evropskoj uniji, potpisan **1992.** godine. U ugovoru se ističu glavni ciljevi Evropske unije:

- područje bez granica i jedinstvena valuta
- uvođenje državljanstva unije
- formulisanje zajedničke spoljne i odbrambene politike
- razvoj čvrste saradnje u pravosuđu i unutrašnjim poslovima
- očuvati stečeno zajedništvo

1993. godine sporazum stupa na snagu i Evropska zajednica postaje Evropska unija.

Kao datum rođenja evra uzima se **1. januar 1999.** godine, **1. januara 2002.** godine evro postaje zakonsko sredstvo plaćanja.

KRUGOVI PROSIRENJA EVROPSKE UNIJE

Francuska, Njemačka, Italija, Belgija, Holandija i Luksemburg

I Prosirenje 1973

VB, Irska, Danska

Ove tri zemlje, zajedno sa Norveškom su podnele molbu za prijem u članstvo Evropsku Ekonomsku zajednicu. Francuska se protivila, tako da Norveška referendumom o pristupanju (53,5% protiv) nije pristupila.

II Prosirenje 1981

Grčka

Grčka je od trenutka podnošenja zahteva za prijem pa do prijema u Evropsku zajednicu čekala više od pet godina.

III Prosirenje 1986

Spanija, Portugalija

Ove dve zemlje postaju punopravne članice tek posle 8,5 godina čekanja od dana podnošenja zahteva.

IV Prosirenje 1995

Austrija, Švedska, Finska

Evropski parlament je većinom odlučio da se ove zemlje zajedno sa Norveškom prime, u tada već Evropsku uniju, ali je na referendumu većina opet glasala protiv Norveške.

Austrija je najduže čekala, duže od pet godina.

V Prosirenje 2004

Madžarska, Slovenija, Slovačka, Češka, Poljska, Estonija, Letonija, Litvanija, Kipar, Malta

VI Prosirenje 2007

Bugarska, Rumunija

VII Prosirenje ????

"Hrvatska, BiH, Srbija, Crna Gora, Makedonija, Albanija"

MEDJUNARODNO KRETANJE KAPITALA

Slobodan promet kapitala treba da usmeri kapital prema onim oblastima koje pružaju mogućnost stvarivanja najvećeg profita.

Dva oblika izvoza kapitala:

- ✘ Investicioni oblik postoji onda kada se radi o neposrednom učešću u privrednim aktivnostima drugih zemalja i to kroz osnivanje samostalnih p-ca, kupovinu već postojećih ili kupovinu i prodaju akcija i obveznica.
- ✘ Kamatosni oblik se javlja onda kada se vrši kreditiranje stranih p-ca ili država, pri čemu investitor dobija fiksne kamate od dužnika.

Dakle, osnovni kriterijum za obim i pravac kretanja kapitala je razlika u visini profita kod investicionog oblika, odnosno, u visini kamatne stope kod kamatosnog kapitala.

Investicioni oblik izvoza kapitala je povoljniji, omogućava ostvarenje većih profita ali je i rizik ulaganja veći.

Politička i ekonomska nestabilnost mogu ne samo da usporavaju već i da zaustave kretanje kapitala.

THE END!!! E SAD OBJASNI KRAGUĀJKI NEKE STVARI! ☺

Grafikone ucrtaj sam/sama...